

มานุษยวิทยาหลังมนุษย์นิยม กับ Science/Climate Fictions¹

Posthuman Anthropology and Science/Climate Fictions

จักรกริช สังขมณี

ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Jakkrit Sangkhamanee

Department of Sociology and Anthropology

Faculty of Political Science, Chulalongkorn University

E-mail: Jakkrit.sa@chula.ac.th

วันรับบทความ: 26 สิงหาคม 2565 (Received August 26, 2022)

วันแก้ไขบทความ: 14 กันยายน 2565 (Revised September 14, 2022)

วันตอบรับบทความ: 26 กันยายน 2565 (Accepted September 26, 2022)

บทคัดย่อ

ในช่วงไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา มานุษยวิทยาหลังมนุษย์นิยม (posthuman anthropology) ได้กลายมาเป็นแนวทางของการศึกษาซึ่งมีความสำคัญมากขึ้น ในวงการมานุษยวิทยาทั่วโลก ในบทความนี้ ผู้เขียนหยิบยกรวบรวมแนววิทยาศาสตร์ (science fiction/ sci-fi) มาอภิปรายผ่านมุมมองมานุษยวิทยาของการมองไปยังอนาคต (speculative anthropology) ในฐานะที่เป็นหนึ่งในแนวทางสำคัญของการทำความเข้าใจการประกอบสร้างโลกแบบหลังมนุษย์นิยม ตลอดจนการเชื่อมโยงโลกดังกล่าวกับการศึกษาทางมานุษยวิทยา ผู้เขียนยกผลงานของนักเขียน 3 คน คือ Ursula K. Le Guin, Kurt Vonnegut และ Jeff VanderMeer มาอภิปรายเพื่อชี้ให้เห็นถึงวิธีการสร้างจินตนาการการถกเรื่องความสัมพันธ์ สภาวะย้อนแย้ง และความท้าทายของมนุษย์สมัย

(Anthropocene) ผ่านปฏิบัติการของการเขียนและการประกอบสร้างโลกในนวนิยายแนววิทยาศาสตร์ ซึ่งสะท้อนความเป็นไปได้ของสภาวะหลังมนุษยนิยมหลากหลายรูปแบบ

คำสำคัญ: มานุษยวิทยาหลังมนุษยนิยม, มานุษยวิทยาของการมองไปยังอนาคต, นวนิยายแนววิทยาศาสตร์และสภาวะภูมิอากาศ, Ursula K. Le Guin, Kurt Vonnegut, Jeff VanderMeer

Abstract

Over the last few decades, posthuman anthropology has grown in importance as a field of study in anthropology. In this article, I discuss science and climate fiction as one of the key approaches to comprehending the construction and portrayal of the posthumanist worlds and connecting the various posthumanist worldings to anthropological research and writing through the lens of speculative anthropology. I use Ursula K. Le Guin, Kurt Vonnegut, and Jeff VanderMeer's works to show how the absurdity and challenges of Anthropocenic conditions are worlded, depicted, experimented with, and enacted in posthumanist science fiction.

Keywords: Posthuman Anthropology, Speculative Anthropology, Science and Climate Fiction, Ursula K. Le Guin, Kurt Vonnegut, Jeff VanderMeer

“ช่วงเวลาที่ยากลำบากกำลังมาถึง ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เราต้องการเสียง
ของนักเขียนที่มองเห็นทางเลือกที่ต่างไปจากการใช้ชีวิตของเรา
ในตอนนี้ ผู้ซึ่งสามารถมองทะลุสังคมที่ปกคลุมไปด้วยหาวดกลัว
และเทคโนโลยีที่ครอบงำ ไปสู่รูปแบบอื่น ๆ ของการมีอยู่
และรวมไปถึงจินตนาการถึงความหวังที่สามารถเป็นจริงขึ้นมาได้”

Ursula K. Le Guin

ตอนหนึ่งของสุนทรพจน์ในการรับรางวัล

Medal for Distinguished Contribution to American Letters ปี 2014

บทนำ

ในช่วงไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา มานุษยวิทยาหลังมนุษยนิยม (post-human anthropology) ได้กลายมาเป็นแนวทางของการศึกษาซึ่งมีความสำคัญมากขึ้นในวงการมานุษยวิทยาทั่วโลก มานุษยวิทยามีวิธีการมองหรือทำความเข้าใจโลกหลังมนุษยนิยมในแนวทางที่แตกต่างกันไปหลายแบบ ทั้งในเชิงประเด็น และในการสร้างข้อถกเถียงเชิงแนวคิดและวิธีการศึกษา ในบทความนี้ ผู้เขียนหยิบยกรรณกรรมแนววิทยาศาสตร์ (science fiction/ sci-fi) มาอภิปราย ในฐานะที่เป็นหนึ่งในแนวทางสำคัญของการทำความเข้าใจการประกอบสร้างโลกหลังมนุษยนิยม ตลอดจนการเชื่อมโยงโลกดังกล่าวกับการศึกษาทางมานุษยวิทยา ทั้งนี้ เมื่อพูดถึงวรรณกรรมแนว science fictions จะพบว่ามีประเภท (genre) ที่หลากหลายแยกย่อยกันออกไป หนึ่งในประเภทของวรรณกรรมที่ความเหลื่อมซ้อนกันกับวรรณกรรมแนววิทยาศาสตร์ในการทำความเข้าใจสภาวะหลังมนุษยนิยม ก็คือ วรรณกรรมว่าด้วยสภาพภูมิอากาศ (climate fiction/ cli-fi) ซึ่งในที่นี้ผู้เขียนจะนำมาทำความเข้าใจร่วมกันเพื่อชี้ให้เห็นถึงวิธีการสร้างจินตนาการ ปฏิบัติการ ความสัมพันธ์ และความย้อนแย้งระหว่างการดำรงอยู่ในสภาวะมนุษย์สมัย (Anthropocene) ซึ่งถูกนำเสนอในสภาวะหลังมนุษยนิยมในนวนิยายแนววิทยาศาสตร์

แต่ก่อนที่จะนำผู้อ่านเข้าสู่โลกแห่งจินตนาการและความเป็นไปได้ที่ถูกนำเสนอในวรรณกรรม ผู้เขียนจะขอยกตัวอย่างโลกของความเป็นจริงของปัจจุบันที่เรากำลังเผชิญอยู่นี้ เพื่อชี้ให้เห็นถึงสภาวะพันธทางและความแปลกประหลาด ซึ่งอาจจะเป็นหน้าต่างสำคัญที่จะนำพาให้เราตระหนักถึงโลกอีกแบบที่ไม่จำเป็นต้องมีมนุษย์เป็นศูนย์กลางอีกต่อไป ในความเป็นจริงแล้ว โลกปัจจุบันที่มนุษย์จำนวนมากยังทะนงตนว่าเป็นผู้ครอบครองจัดการอยู่นี้ ยังคงเป็นโลกที่เรายังไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานของมันอย่างสมบูรณ์ ท่ามกลางสภาวะที่ยากต่อการทำความเข้าใจนี้ วรรณกรรมแนววิทยาศาสตร์และภูมิอากาศจะช่วยจรรโลงโลกแบบใหม่ในเชิงความคิด และอาจช่วยไขความเป็นไปได้และจัดความสัมพันธ์แบบใหม่ระหว่างเรากับสรรพสิ่งในอนาคตที่กำลังมาถึง นอกจากนี้แล้ว วรรณกรรมแนววิทยาศาสตร์และภูมิอากาศอาจยังช่วยขยายความเข้าใจให้กับการศึกษาทางมานุษยวิทยา ไปสู่อาณาบริเวณของวิถีวิทยาในแบบที่หลากหลายมากขึ้นด้วยก็เป็นได้

“เมื่อหนีไม่พ้น ก็ต้องอยู่ให้ได้ การศึกษาพหุจินตวิธีทั่วโลกเริ่มวิวัฒนาการตัวเองให้ย่อยสลายพลาสติกได้” ส่วนหนึ่งจากพาดหัวข่าวของ The MATTER เมื่อช่วงเดือนธันวาคม 2564 ที่ผ่านมา หัวข้อข่าวดังกล่าวนี้เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับข้อค้นพบที่น่าตื่นเต้น โดยเฉพาะในแง่ที่สิ่งมีชีวิตในธรรมชาติอย่างจุลินทรีย์มีความพยายามในการจัดการกับผลพวงที่มนุษย์ชาติได้ก่อไว้ ในขณะที่ดูเหมือนว่ามนุษย์เองก็ยิ่งไร้หนทางในการแก้ไขปัญหาจากผลของการกระทำดังกล่าวนี้ ข้อค้นพบดังกล่าวนี้แม้ว่าจะดูเหมือนเป็นข้อค้นพบที่ใหม่และมีความน่าตื่นเต้นอยู่ไม่น้อย แต่ในวงการวิทยาศาสตร์เองก็เริ่มที่จะมีความเข้าใจเกี่ยวกับการที่สิ่งมีชีวิตต่าง ๆ พยายามปรับตัวเพื่อเอาชีวิตรอดจากสภาวะของการทำลายล้าง หรือจากมลพิษในยุคมนุษย์สมัยมากขึ้นเรื่อย ๆ มาระยะหนึ่งแล้ว อีกพาดหัวข่าวที่น่าสนใจไม่แพ้กัน คือ “นักวิจัยพบไมโครพลาสติกในรกเด็กเกิดใหม่ ตอกย้ำว่ามนุษย์ไม่สามารถหนีสิ่งปนเปื้อนพ้น” (The MATTER, 2565) ข้อเท็จจริงจากการรายงานคือว่า เด็กที่เกิดใหม่จำนวน

ไม่น้อยจะไม่ได้มีเพียงเซลล์ที่มีชีวิตและสิ่งที่หล่อเลี้ยงชีวิตของมนุษย์อยู่ในตัวเท่านั้น หากแต่ยังมีสิ่งอื่นอย่างไมโครพลาสติกที่เป็นสิ่งแปลกปลอมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของเด็กทารกด้วยตั้งแต่กำเนิด สองข่าวที่น่าเสนอนี้เป็นประเด็นที่น่าตื่นเต้นดีใจ และในขณะเดียวกันก็มีความน่าห่วงไปพร้อม ๆ กัน เพราะแม้ว่าจะค้นพบข่าวดีที่ว่าจุลินทรีย์สามารถหน้าที่ในการย่อยสลายไมโครพลาสติกที่มนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้นมาได้ แต่กระนั้น การย่อยสลายนี้อาจยังไม่สามารถกำจัดไมโครพลาสติกให้หมดสิ้นไปได้อย่างรวดเร็ว ในสถานะเช่นนี้มนุษย์จึงยังคงต้องเผชิญหน้ากับการถูกย้อนกลับมาทำร้ายหรือถูกโจมตีโดยธรรมชาติและมลภาวะที่มนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้นอยู่นั่นเอง



ที่มา: The MATTER (2564, 2565)

ทั้งสองปรากฏการณ์ที่ดูเสมือนว่าเป็นคนละเรื่องและถูกนำเสนออย่างแยกขาดจากกันนี้ เป็นเพียงยอดภูเขาน้ำแข็งของสถานะความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในโลกมนุษย์สมัยเท่านั้น ในความเป็นจริงแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างไมโครพลาสติกกับจุลินทรีย์หรือกับมนุษย์ รวมถึงสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิตอื่น ๆ ยังมีอีกมากมายที่เรายังไม่รู้ และเป็นความสัมพันธ์ที่อาจจะอยู่นอกเหนือความสามารถในการรับรู้และสนใจของมนุษย์เสียด้วยซ้ำ อนาคตที่จะมาถึงจึงเต็มไปด้วยความไม่รู้และความไม่แน่นอน คำถามก็คือว่า มนุษย์จะดำรงอยู่ท่ามกลางสถานะแวดล้อมที่เราไม่รู้จัก รวมถึงความท้าทาย

ใหม่ ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ที่ยากต่อการคาดคิดคาดเดาของเราได้อย่างไร? เราจะมีเครื่องมืออะไรที่จะช่วยแสวงหาทางเลือก ความเป็นไปได้ และการเรียนรู้ที่จะจัดวางความสัมพันธ์ระหว่างตัวเรากับสิ่งต่าง ๆ ในสถานะที่ดำรงอยู่บนพื้นที่ของความวิกฤตและความสัมพันธ์ที่ไม่เสถียรที่วุ่น (ดู Latour, 2020)

ที่ผ่านมา นักมานุษยวิทยาได้มีความพยายามที่จะศึกษาการอยู่รอดของสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ รอบตัวเรา เพื่อทำความเข้าใจโลกและความสัมพันธ์ใหม่ ๆ ที่พ้นไปจากการศึกษาความสัมพันธ์ที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง ทั้งนี้เพื่อทำความเข้าใจการปรับตัวและการตอบสนองต่อความท้าทายของสิ่งต่าง ๆ ในสถานะแวดล้อมที่แปรปรวน ตัวอย่างงานที่สำคัญเช่น งานของ Stefan Helmreich (2009) ในหนังสือ *Alien Ocean: Anthropological Voyages in Microbial Seas* ซึ่งเป็นการศึกษาร่วมกับนักชีววิทยาและนักสมุทรศาสตร์ในการดำลึกลงไปในมหาสมุทร เพื่อทำความเข้าใจว่าจุลินทรีย์หรือสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ใต้ท้องทะเลก็มีชีวิตรอดมาอย่างยาวนานได้อย่างไร ท่ามกลางสถานะของความมืดมิด อุณหภูมิที่ต่ำ และภายใต้แรงกดดันมหาศาลซึ่งยากต่อการดำรงชีวิตนี้ รวมถึงงานศึกษาของ Anna Tsing (2015) ในหนังสือ *The Mushroom at the End of the World: On the Possibility of Life in Capitalist Ruins* ที่ศึกษาเห็ดมัตซึทาเกะในบริบทของระบบนิเวศที่เสื่อมถอยทุนนิยม และการทำลายล้าง

จากตัวอย่างงานเขียนข้างต้น จะเห็นว่านักมานุษยวิทยาได้มีความพยายามที่จะศึกษาร่วมกับนักวิทยาศาสตร์หรือกลุ่มนักวิชาการที่มาจากศาสตร์อื่น ๆ เพื่อทำความเข้าใจการดำรงอยู่และการเป็นไปของโลกใบนี้ การศึกษาในลักษณะนี้เป็นการศึกษาเชิงประจักษ์ผ่านการทำงานภาคสนามแบบชาติพันธุ์วรรณา ซึ่งมักเป็นที่คุ้นเคยกันดีในการทำงานของนักมานุษยวิทยาอยู่แล้ว การศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณาเป็นการศึกษาที่นักมานุษยวิทยาเข้าไปฝังตัวอยู่ในบริบทและความสัมพันธ์ของชุมชนที่ตนศึกษา เพื่อทำความเข้าใจวิถีชีวิต ความสัมพันธ์ และสิ่งที่เกิดขึ้นจากบริบทพื้นที่เหล่านั้น ในภายหลังการศึกษา

เชิงชาติพันธุ์วรรณนาไม่ได้จำกัดอยู่แต่เพียงการศึกษามนุษย์และวัฒนธรรมของมนุษย์เท่านั้น หากแต่ขยายรวมไปถึงการศึกษาความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ที่ไม่ใช่มนุษย์ รวมถึงการศึกษาสิ่งที่ไม่มีชีวิตอย่างวัตถุหรือระบบโครงสร้างพื้นฐานมากขึ้นด้วยนอกจากนี้บริบทหรือพื้นที่ของการศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณนาก็ขยับออกจากชุมชนทางวัฒนธรรม และครอบคลุมไปยังชุมชนและโครงข่ายความสัมพันธ์แบบใหม่ ๆ เช่น วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และพหุสปีชีส์ เพื่อที่จะสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโลกใบนี้ที่ซับซ้อนมากขึ้น

ในช่วงหลังมานี้ จึงมีงานศึกษาทางมานุษยวิทยาที่มองไปยังความไม่แน่นอนต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโลกที่เราอาศัยอยู่ อาทิ การมองจากสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ผ่านมุมมองพหุสายพันธุ์นิยม (Kirksey (Ed.), 2014; Kohn, 2013) รวมไปถึงการศึกษาภววิทยาในรูปแบบใหม่ ๆ ที่เข้ามามีส่วนในการศึกษากับศาสตร์มานุษยวิทยาด้วย (de la Cadena & Blaser (Eds.), 2018) เหล่านี้ล้วนทำให้เรามองเห็นภาพของการประกอบสร้างโลกและการดำรงอยู่ที่หลากหลายมากขึ้น อย่างไรก็ตาม เมื่อเราย้อนกลับมามองที่ตัวเราท่ามกลางความไม่แน่นอน คำถามที่สะท้อนกลับมาก็คือว่ามานุษยวิทยาจะสามารถมองโลกที่เราอาศัยในลักษณะอื่น ๆ ได้อีกหรือไม่ หรือมานุษยวิทยาจะสามารถอนุญาตให้ความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งต่าง ๆ และภววิทยาที่หลากหลายมาชวนให้เราพิจารณาดำเนินงานแห่งที่ของเราใหม่ว่าเราดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางสิ่งใดบ้าง รวมถึงว่าเราควรต้องกลับมาตั้งคำถามว่าเรามองตัวเองอย่างไร บนความสัมพันธ์และความผันเปลี่ยนและอนาคตที่ไม่แน่นอนของโลกใบนี้

มานุษยวิทยาของการมองไปยังอนาคต (speculative anthropology)

การจะตอบคำถามข้างต้นได้ การศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณนาซึ่งเน้นไปที่การทำความเข้าใจสถานะปัจจุบัน รวมถึงการทำความเข้าใจที่มาเชิงประวัติศาสตร์ของความสัมพันธ์อาจจะไม่เพียงพอ ในหนังสือที่ชื่อว่า *The Future as Cultural Fact: Essays on the Global Condition* นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกัน Arjun

Appadurai (2013) ได้ชวนให้เรามองไปยังอนาคต ซึ่งเชื่อมต่อกับพลวัตของโลกที่สั่งสมมาจากอดีต Appadurai เสนอว่าความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นนั้นไม่ได้เป็นผลมาจากการสั่งสมจากอดีตแต่เพียงอย่างเดียว หรือเป็นผลมาจากระบบความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นซึ่งหน้าในชีวิตประจำวันเท่านั้น การคิดคำนึงถึงอนาคตที่ยังมาไม่ถึง รวมถึงการคาดการณ์ ความหวัง และความคาดหวังต่าง ๆ ที่มนุษย์มีก็ล้วนแล้วแต่มีส่วนในการปรับเปลี่ยนจัดวางความสัมพันธ์และปฏิบัติการของเราต่อผู้อื่นและสิ่งต่าง ๆ รอบตัวอยู่เสมอ ในที่นี้ อนาคตจึงเป็นส่วนหนึ่งของข้อเท็จจริงทางวัฒนธรรม (cultural fact) ที่ไม่สามารถตัดทอนออกไปได้ ข้อเท็จจริงทางวัฒนธรรมที่ว่านี้ ส่วนหนึ่งมาจากการที่มนุษย์มองไปข้างหน้าจากตำแหน่งแห่งที่ที่เรายืนอยู่ ซึ่งในที่สุดก็กลับมากำหนดวิถีคิดและปฏิบัติการของเราในปัจจุบันนั่นเอง Appadurai เสนอว่า

เราจำเป็นต้องสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับอนาคต ด้วยการตรวจสอบปฏิสัมพันธ์ระหว่างเป้าประสงค์สำคัญ 3 อย่างด้วยกัน อันมีอิทธิพลต่อมุมมองของมนุษย์และทำหน้าที่กำหนดอนาคตให้กลายมาเป็นความจริงทางวัฒนธรรม: ...จินตนาการ การคาดการณ์ และความมุ่งมาดปรารถนา²

ในที่นี้หมายความว่าเราจะต้องสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับอนาคตของการดำรงอยู่ ซึ่งการสร้างความเข้าใจนี้เป็นไปโดยที่เราพยายามที่จะคิด วิเคราะห์ หรือสำรวจความสัมพันธ์ที่มันเกิดขึ้นในวิธีการมองโลก และเป้าหมายชีวิตของเรา Appadurai ชวนให้เรามองมิติของอนาคตภาวะ (futurity) นั่นคือ imagination หรือจินตนาการของมนุษย์; anticipation การคาดการณ์ หรือการมองไปข้างหน้าว่าเรามองเห็นหรือยังมองไม่เห็นอะไร และ aspiration ซึ่งก็คือความปรารถนาของเราว่าจะมีชีวิตอยู่อย่างไร หรือต้องการที่จะมีชีวิตร่วมกับสิ่งอื่นอย่างไร ข้อเสนอของ Appadurai นั้นสำคัญในแง่ที่ทำให้เราได้กลับมาคิดถึงจุดยืนและความสัมพันธ์ของมนุษย์ในโลกหลังมนุษย์นิยมในรูปแบบใหม่ นั่นคือ มานุษยวิทยา

ของการมองไปยังอนาคต (speculative anthropology) ข้อเสนอดังกล่าวนี้เป็นจุดเปลี่ยนของความสนใจ หรือ “turn” สำคัญหนึ่งในมานุษยวิทยา ที่วิธีการศึกษาจะไม่สามารถจำกัดอยู่แต่เพียงอดีตและปัจจุบันได้อีกต่อไป หากแต่จะต้องมองไปข้างหน้าในรูปแบบของการคาดการณ์ หรือการทำความเข้าใจการคาดหวังในการสร้างโลกที่อยากให้เป็น มิติของอนาคตเหล่านี้ล้วนเป็นส่วนหนึ่งในปัจจัยที่สำคัญในการกำหนดวิธีการมองการอยู่ร่วมกันของมนุษย์กับสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นหนึ่งในแนวทางที่สำคัญในการศึกษาทางมานุษยวิทยาแบบหลังสมัยนิยม

ท่ามกลางความพยายามมองไปยังอนาคตที่วุ่น การศึกษาทางมานุษยวิทยาจำเป็นต้องหันกลับมาพิจารณาถึงเครื่องมือและวิธีการศึกษาที่เคยใช้มาแต่เดิมด้วย โดยเฉพาะการศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณาว่าจะสามารถนำมาปรับใช้ในการศึกษาแบบใหม่ที่เน้นไปที่อนาคตภาวะได้มากน้อยแค่ไหนและอย่างไร การให้ความสำคัญในเรื่องของวิธีวิทยาจึงเป็นเรื่องสำคัญที่มาพร้อมกับความสนใจในเชิงภววิทยาว่าด้วยโลกที่เราอยู่ที่เปลี่ยนแปลงไป แน่นอนว่ามานุษยวิทยามีเครื่องมือในการทำงานเพื่อทำความเข้าใจในสิ่งที่ Appadurai เรียกว่าเป็นข้อเท็จจริงทางวัฒนธรรมอยู่แล้ว เป็นวิธีวิทยาดั้งเดิมที่นักมานุษยวิทยาใช้ในการทำงานเชิงชาติพันธุ์วรรณา เช่น *การพรรณนาอย่างลุ่มลึก* (thick description) ซึ่งหมายถึงการเขียนอธิบายอย่างละเอียดลออเพื่อให้เห็นถึงบริบทและความสัมพันธ์ของสิ่งที่นักมานุษยวิทยาศึกษา (Geertz, 1973) อย่างไรก็ตาม การพรรณนาอย่างลุ่มลึกเป็นการนำเสนอถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในสนามการวิจัยที่นักมานุษยวิทยาได้ไปพบมา มันจึงวางอยู่บนสถานะเชิงเวลา หรือ temporality แบบปัจจุบัน-อดีตของชุมชนหรือความสัมพันธ์ การหันมาสนใจเรื่องของอนาคตเรียกร้องให้การพรรณนาอย่างลุ่มลึกปรากฏออกมาในรูปแบบที่อาจจะต่างออกไปจากการจดบันทึกและการเขียนรายงานจากภาคสนามข้างต้น ซึ่งอาจจะต้องรวมไปถึงการเขียนในลักษณะใหม่ ๆ ที่เรียกว่า การเล่าเรื่องอย่างลุ่มลึก (thick fabulation) ซึ่งไม่ใช่เพียงการอธิบายถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในสนามหรือประจักษ์ต่อสายตาของนักมานุษยวิทยาแล้วเท่านั้น หากแต่รวมไปถึง

การนำเสนอถึงสิ่งหรือสถานะที่ยังไม่มีตัวตนที่ชัดเจน ดำรงอยู่ในจินตนาการ ความคาดหวัง หรือการคาดการณ์ และไม่จำเป็นต้องมาจากหลักฐานเชิงประจักษ์ ที่พบได้จากการสังเกตในบริบทของการทำงานภาคสนามเท่านั้น

พหุภววรรณนา (multi-ontology) ว่าด้วยความเป็นไปได้

เดิมที มานุษยวิทยามักจะสนใจความสัมพันธ์ที่สลับกันไปมาระหว่าง การเข้าไปทำงานภาคสนามในพื้นที่หรือความสัมพันธ์ที่ตนเองศึกษา กับการ ถอยออกมาจากพื้นที่หรือความสัมพันธ์ดังกล่าว เพื่อวิเคราะห์และนำเสนอสิ่งที่พบเจอให้ผู้อื่นได้เข้าใจสถานะจากมุมมองของคนในสังคมนั้น ๆ งานเขียนเชิงชาติพันธุ์วรรณนาจึงเป็นผลผลิตและกระบวนการที่วางอยู่บนความสัมพันธ์ ในลักษณะของ being there กับ being here อันเกี่ยวข้องกับการโยกย้าย ตำแหน่งแห่งที่ของนักมานุษยวิทยาเข้าและออกจากวัฒนธรรมหรือสนามของความสัมพัทธ์ ข้อยกเถียงว่าด้วยวิถีวิทยา เช่น เมื่อใดที่เราจะเป็น “คนใน” หรือเมื่อใดที่เราจะต้องใช้สายตาแบบ “คนนอก” เพื่อจะสื่อสารสิ่งที่เราไปพบเจอ มาให้คนอื่นได้รับรู้เข้าใจ ก็เป็นหนึ่งในคำถามหรือข้อถกเถียงหลักในวงการ มานุษยวิทยาต่อวิธีการศึกษาและการทำความเข้าใจโลกทางวัฒนธรรมที่หลากหลายนี้

นอกจากปัจจุบันและอดีตของการดำรงอยู่แล้ว มุมมองแบบ speculative anthropology เสนอว่านักมานุษยวิทยาอาจจะต้องจัดวางตำแหน่งแห่งที่ ของตนเองท่ามกลางโลกที่ยังมาไม่ถึงหรือยังไม่เกิดขึ้น (the world yet to come) ด้วย โลกดังกล่าวซึ่งแม้ว่าจะยังไม่ปรากฏออกมาเป็นรูปธรรม ก็ไม่ได้ หมายความว่ามันจะไม่มีทางเกิดขึ้นหรือเป็นไปได้ เช่นนั้น นอกเหนือจาก การคิดคำนึงถึงเรื่อง being there และ being here แล้ว นักมานุษยวิทยา อาจจะต้องคิดถึง being somewhere else หรือการไปอยู่ในโลกอีกที่หนึ่งที่ เราอาจจะไม่สามารถไปอยู่ในทางกายภาพได้ หากแต่สามารถจินตนาการ ว่ามันอาจจะเกิดขึ้น หรือเป็นโลกเชิงอุดมคติที่เราคิดว่ามันควรจะมี ควรจะเป็น

หรือไม่ควรจะมี ไม่ควรจะเป็นด้วย ในที่นี้ เรากำลังพูดถึงโลกยูโทเปียและโลกดิสโทเปียหรือโลกอะไรสักอย่างที่อยู่ระหว่างหรือไปไกลกว่าโลกสองแบบนี้แน่นอน

ควรกล่าวให้ชัดเจนว่า การมองแบบเดิมของมานุษยวิทยาที่สนใจความจำเพาะของประวัติศาสตร์นั้นก็ยังมีความสำคัญอยู่ แต่กระนั้น หากคิดตามมุมมองของ Appadurai มนุษย์ไม่ได้ยึดโยงอยู่กับอดีตเท่านั้น หากแต่การคิดคำนึงถึงอนาคตที่ยังมาไม่ถึงก็ส่งผล และมีอิทธิพลต่อการกำกับความเป็นไปของปัจจุบันด้วย กล่าวอีกอย่างก็คือว่า แม้ว่าอัตลักษณ์ ตัวตน และความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสรรพสิ่งส่วนหนึ่งเป็นสิ่งที่สั่งสมมาจากความจำเพาะเชิงประวัติศาสตร์ (historical particularism) หรือจากประสบการณ์ที่แต่ละกลุ่มทางสังคมนั้นมีอยู่ แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่า ผู้คนเหล่านั้นจะไม่ได้คาดหวังและหวาดหวั่นต่อวันข้างหน้าที่ยังมาไม่ถึง มนุษย์ล้วนแล้วแต่มีความหวัง ความกังวล เป้าประสงค์ และจินตนาการมากมาย ฉะนั้น การศึกษาทางมานุษยวิทยาจึงต้องมุ่งเน้นที่จะมองในเชิงสำรวจ ว่าเรามีประสบการณ์และการคิดคำนึงอะไรบ้างเกี่ยวกับวันข้างหน้า นอกเหนือจากศึกษาผ่านความจำเพาะเชิงประวัติศาสตร์แล้ว มานุษยวิทยาคงจะต้องให้ความสำคัญมากขึ้นกับความเป็นไปได้เชิงอนาคต (futural specularism) ผ่านวิธีการศึกษาที่ไม่ได้จำกัดเพียงการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (participatory observation) เท่านั้น หากแต่รวมไปถึงวิธีการใหม่ ๆ เช่น การคาดการณ์เชิงสำรวจร่วม (exploratory anticipation) ประกอบด้วยนั่นเอง

แน่นอนว่าการสำรวจถึงสิ่งที่ยังมาไม่ถึงและความเป็นไปได้ที่กล่าวมานี้ ไม่ใช่การมองหาความสัมพันธ์ที่จำกัดอยู่ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์เท่านั้น หากแต่มีตัวแปรและตัวแสดงที่มากกว่ามนุษย์ (more-than-human) ที่เข้ามามีปฏิสัมพันธ์กับเราอยู่ตลอดเวลา ข้อเสนอหนึ่งของ Latour (2004a, 2004b) ที่ว่ามนุษย์ต้องก้าวออกจาก matters of fact ไปสู่ matters of concern ชี้ให้เห็นว่า ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ และการเผชิญกับ

ปัจจุบันขณะแต่เพียงลำพังไม่ได้ทำให้เราอยู่ร่วมกับสิ่งต่าง ๆ ในโลกที่ผันแปรนี้ได้อย่างรอบคอบตลอดภัย หากแต่ในการดำรงอยู่อย่างมีส่วนร่วมและมีพลวัตกับสิ่งอื่น (becoming with) เราพึงต้องสนใจสิ่งที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ หรือความสนใจที่สามารถตระหนักร่วมกันต่อสิ่งที่ยังมาไม่ถึงด้วย ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้จึงมีความจำเป็นที่ต้องขยับขยายการศึกษาแบบชาติพันธุ์วรรณา มาสู่สิ่งที่ผู้เขียนเรียกว่า “พหุภพวรรณา” (multi-ontography) ซึ่งมีความสอดคล้องกับวิธีการแบบหลากสายพันธุ์วรรณาอยู่บ้าง ในแง่ที่หมายถึงการนำสิ่งต่าง ๆ เข้ามาเชื่อมร้อยให้เกิดความเข้าใจการดำรงอยู่ของโลก และในโลกที่ไม่ได้มีการประกอบรวมเพียงแบบเดียว หากแต่เป็นโลกหลากหลายแบบซึ่งข้ามคร่อมภพวิทยาเชิงพื้นที่หรือเวลาด้วย ในแง่นี้ มานุษยวิทยาจึงต้องคิดถึงวิธีการศึกษา การเขียน และการนำเสนอเพื่อการเข้าไปมีส่วนร่วมกับสิ่งต่าง ๆ ในลักษณะที่เปิดกว้างมากขึ้น

ในแง่ของการเขียน ที่ผ่านมา หากจะกล่าวถึงจุดหักเหของความสนใจที่มีต่อการเขียนและการนำเสนอ ในทางมานุษยวิทยาจะพบว่ามีความหลากหลายมาก ทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับการเขียนทางมานุษยวิทยาโดยตรง เช่น การหันมาให้ความสำคัญกับการตีความความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในวัฒนธรรม (interpretive turn) ซึ่งเป็นกระแสที่ได้รับความนิยมอย่างมากในช่วงทศวรรษ 1970 นักมานุษยวิทยาคนสำคัญที่นำเสนอแนวทางของการทำความเข้าใจวัฒนธรรม และการเขียนในฐานะการถ่ายทอดบริบทความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่ว่า ก็คือ Clifford Geertz (1973) ในหนังสือ *Interpretation of Cultures* การเขียนแบบที่เขาเรียกว่า การพรรณนาลักษณะกลุ่มเล็ก ซึ่งทำหน้าที่ในการอธิบายอย่างละเอียด เพื่อให้เห็นถึงบริบทความสัมพันธ์และโครงข่ายของความหมายที่เกิดขึ้นในพื้นที่นั้น การพรรณนาลักษณะกลุ่มเล็กเป็นเครื่องมือสำคัญของการศึกษา และการเขียนงานเชิงชาติพันธุ์วรรณา ที่ไม่เพียงแค่การนำเสนอข้อมูลและเหตุการณ์ของสังคมชุมชนที่ตนศึกษาเท่านั้น หากแต่ต้องสามารถทำให้เห็นถึงการให้ความหมายที่ซ่อนอยู่ของผู้คนในบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่จำเพาะนั้น ๆ ด้วย

อย่างไรก็ดี ในช่วงทศวรรษ 1980 มีการตั้งคำถามเกี่ยวกับอำนาจและตำแหน่งแห่งที่ของการเขียนงานเชิงชาติพันธุ์วรรณนามากขึ้น ใน *Writing Culture: The Poetics and Politics of Ethnography* ผลงานชิ้นสำคัญของ Clifford and Marcus (1986) ทั้งสองได้พิจารณาถึงการเมืองของการเขียนงานเชิงชาติพันธุ์วรรณนา และชี้ว่างานเขียนของนักมานุษยวิทยามักจะถูกถ่ายทอดออกมาแบบในแบบที่เปี่ยมไปด้วยเรื่องราวและอรรถส่นนั้นมักปิดบังอำนาจอำนาจและตำแหน่งแห่งที่ของนักมานุษยวิทยา และรวมไปถึงความชอบธรรมของนักมานุษยวิทยาและตัวงานเขียนในการสะท้อนเสียงของผู้ที่ถูกศึกษาด้วย การตั้งคำถามต่อการเมืองของงานเขียนเชิงชาติพันธุ์วรรณนา นำมาสู่การหันมาให้ความสนใจกับแนวทางและรูปแบบการเขียน (literary turn) อย่างจริงจังมากขึ้น

ต่อมาในช่วงทศวรรษ 1990 ก็มีกระแสของความสนใจที่ไม่เพียงแต่ตั้งคำถามต่อการตีความของผู้คนที่นักมานุษยวิทยาเข้าไปศึกษา หรือคำถามว่าด้วยรูปแบบการนำเสนอของนักมานุษยวิทยาผ่านการเขียนเกี่ยวกับคนอื่นเท่านั้น หากแต่หันมาตั้งคำถามต่อโลกและสภาวะของผู้คนและสรรพสิ่งที่ประกอบขึ้นเป็นความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมที่นักมานุษยวิทยาเข้าไปศึกษาด้วย แนวความคิดดังกล่าวเป็นผลมาจากการหันมาสนใจมิติเชิงภววิทยา (ontological turn) ในการทำงานทางมานุษยวิทยามากขึ้น เน้นอนว่าการศึกษากลุ่มคนพื้นเมืองซึ่งมีวิถีของการดำรงอยู่ที่แตกต่างจากเราไม่ใช่สิ่งใหม่ รวมทั้งการศึกษาความเชื่อ ความสัมพันธ์ของระบบนิเวศ และการมีโลกทัศน์ต่อโลกและธรรมชาติของผู้คนในที่ต่าง ๆ ก็ไม่ใช่สิ่งที่นักมานุษยวิทยาไม่เคยศึกษามาก่อน หากแต่สิ่งที่ต่างออกไปอันเป็นผลมาจากการหันมาสนใจภววิทยาก็คือวิธีการศึกษาโลกของผู้อื่นและสิ่งอื่น ๆ ที่ไม่ใช่มนุษย์อย่างสัมพันธ์และเท่าเทียมกัน การศึกษาที่ว่านี้เป็นความพยายามในการทำความเข้าใจการประกอบสร้างโลก (worldings) ที่หลากหลาย ซึ่งเป็นแนวทางใหม่ที่ต่างไปจากการศึกษาเพียงโลกทัศน์ (worldviews) ที่แตกต่างกันของมนุษย์ต่างวัฒนธรรม การ

ประกอบสร้างโลกที่หลากหลายนี้ทำให้เรามองเห็นความสัมพันธ์ที่ซับซ้อน
หลากหลาย และบ่อยครั้งก็ยากต่อการทำความเข้าใจจากจุดยืนทางภววิทยา
ของเรา การตระหนักถึงการประกอบสร้างโลกที่คร่อมข้ามภววิทยานี้ส่งผลต่อ
การขบขั้มุมมองของการศึกษาและการเขียนจากมุมมองที่เอามนุษย์เป็น
ศูนย์กลาง มาสู่การทำงานแบบหลังมนุษย์นิยมมากขึ้น

ที่ผ่านมา การศึกษาและการเขียนงานว่าด้วยประกอบสร้างโลกซึ่งมี
พัฒนาการเชิงประวัติศาสตร์ และการประกอบสร้างโลกที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบัน
ในฐานะที่เป็นการตอบสนองต่อสภาวะการณ์ของมนุษย์สมัย ได้รับการสะท้อน
ออกมามากมาย โดยเฉพาะจากงานของนักมานุษยวิทยาผ่านการศึกษาและ
นำเสนอแบบชาติพันธุ์วรรณนาดังที่ได้กล่าวไปแล้ว อย่างก็ตาม งานเขียนว่าด้วย
การประกอบสร้างโลกในโลกภาวะที่ยังมาไม่ถึงนั้น มานุษยวิทยายังจำเป็นต้อง
พึ่งพางานเขียนอีกแบบหนึ่ง ซึ่งจะทำให้การคิดคำนึงถึงโลกที่เป็นไปได้
(possible worlds/ worldings) นั้นแจ่มชัดมากขึ้น นี่คือจุดเชื่อมร้อยใน
เชิงจิตวิญญาณในการทำความเข้าใจการประกอบสร้างโลก และในเชิงวิวิธวิทยา
ของการศึกษาและการนำเสนอ ที่ซึ่งงานชาติพันธุ์วรรณนามีร่วมกับกลุ่มงาน
เขียนที่เรามักเรียกรวม ๆ ว่า นวนิยาย หรือ เรื่องแต่ง (fiction) นั่นเอง

มานุษยวิทยา กับ เรื่องแต่ง

ที่ผ่านมาการศึกษาที่พยายามเชื่อมโยงงานเขียนเชิงทางมานุษยวิทยา
อย่างชาติพันธุ์วรรณนากับงานเขียนวรรณกรรมแบบเรื่องแต่งนั้นมียุคมาให้
เห็นอยู่บ้าง โดยเฉพาะความพยายามในการต่อยอดถึงอำนาจ สุนทรียะ และ
รูปแบบของการเขียนในการสะท้อนความเป็นมนุษย์ที่แตกต่างกัน นักมานุษย-
วิทยา Kirin Narayan (1999) มองว่างานเขียนทั้งสองมีรูปแบบที่ต่างกัน
ทั้งในแง่ของการเปิดเผยให้เห็นกระบวนการของการได้มาซึ่งเรื่องราวที่
ปรากฏในงานเขียน ในแง่ของความพยายามในการเชื่อมโยงเรื่องราวดังกล่าว
กับประเด็นหรือข้อเสนอที่กว้างออกไป ในแง่การสร้างภาพตัวแทนของตัวแสดง

ต่าง ๆ ที่ถูกนำเสนอในเรื่องราว และในแง่ของความพยายามในการสร้างความน่าเชื่อถือ อย่างไรก็ตาม Narayan เสนอว่าเส้นแบ่งดังกล่าวนี้ไม่ได้ดำรงอยู่อย่างตายตัว หากแต่การตระหนักถึงมันทำให้นักมานุษยวิทยาและนักเขียนวรรณกรรมสามารถทดลองข้ามเส้นแบ่งที่ว่า ซึ่งอาจจะส่งผลให้งานเขียนทั้งสองแบบมีความรู้มรรยมากขึ้นได้

นอกจากนี้ นักมานุษยวิทยาอย่าง Nancy Schmidt (1984) ก็ยังชี้ให้เห็นว่า ในบางครั้งข้อมูลจากสนามของนักมานุษยวิทยาที่ไม่จำเป็นจะต้องนำเสนอออกมาในรูปแบบของรายงานการศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณาที่เคร่งครัดเสมอไป ที่ผ่านมามีนักมานุษยวิทยาจำนวนไม่น้อยได้นำข้อมูลบางส่วนจากการลงพื้นที่มาเขียนขึ้นเป็นวรรณกรรมเรื่องแต่ง โดยทั้งใช้ชื่อจริงของตนเองในฐานะผู้ประพันธ์หรืออาจจะใช้นามสมมุติก็ได้ อย่างไรก็ตาม Schmidt เสนอว่าการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องแต่งเชิงชาติพันธุ์วรรณา (ethnographic fiction) นั้นยังไม่ค่อยได้รับความสนใจในแง่ของการศึกษาเท่าที่ควร (อย่างน้อยก็ในช่วงทศวรรษ 1980) ซึ่งอาจจะเป็นผลมาจากอิทธิพลของความพยายามในการสร้าง “ศาสตร์” ของความรู้ที่อิงอยู่กับความเป็นวิทยาศาสตร์ การหมกมุ่นกับความน่าเชื่อถือเชิงประจักษ์ และการเคร่งครัดในแนววิธีวิทยาที่มากเกินไป ข้อเสนอดังกล่าวนี้ได้รับการยืนยันในช่วงหลายทศวรรษต่อมา เช่น ในข้อเสนอของนักมานุษยวิทยา Ruth Behar (2007) ที่พยายามเสนอให้ผู้เขียนและผู้อ่านงานเขียนเชิงชาติพันธุ์วรรณาจัดวางตำแหน่งแห่งที่ของงานดังกล่าวเสียใหม่ โดยเปิดโอกาสให้ด้าน “ศิลป์” ของชาติพันธุ์วรรณาได้รับการนำเสนอและมีบทบาทมากขึ้น และมีต้องกังวลหรือหวาดกลัวต่อการสูญเสียอำนาจและเป้าประสงค์ของการศึกษาไป ข้อเสนอของ Behar นี้ตระหนักถึงความกังวลของนักมานุษยวิทยาในสถาบันการศึกษา ที่แม้ว่าจะมีความพยายามสะท้อนย้อนคิดถึงตำแหน่งและรูปแบบของงานเชิงชาติพันธุ์วรรณาที่ค่อนข้างมากก่อนหน้านี้ โดยเฉพาะในงาน *Writing Culture* ของ Clifford and Marcus (1986) แต่ข้อเสนอดังกล่าวก็ยังเป็นการตอกย้ำและย้ำเตือน

นักมานุษยวิทยาว่าไม่ควรจะหลงใหลไปกับสุนทรียะของการเขียนชาติพันธุ์วรรณนามากเกินไป จนลืมการเมืองและเป้าหมายของการเขียนและการทำงานทางมานุษยวิทยาที่มีต่อประเด็นทางแนวคิดและสังคมวัฒนธรรมที่กว้างออกไป

จะว่าไปแล้ว การคิดถึงสำคัญของงานเขียนเชิงชาติพันธุ์วรรณนาที่ผ่านมานั้น มักจะเป็นไปภายใต้ความคิดที่ว่างานชาติพันธุ์วรรณนาที่ดีควรมีเป้าประสงค์เพื่อส่งเสริมอุดมการณ์ว่าด้วยมนุษยนิยม (humanism) เป็นสำคัญ Paul Stoller (2007) เสนอว่า ไม่ว่าจะเป็นแนวทางการเขียนและการทำงานแบบไหน จะแตกต่างกันอย่างไร ท้ายที่สุดแล้วเป้าหมายของนักมานุษยวิทยาทั้งหลายก็เป็นไปเพื่อการบอกเล่าเรื่องราวที่เปิดเผยให้เห็นถึงความเป็นมนุษย์อย่างถึงที่สุด ซึ่งไม่ว่าจะเป็นการชี้ให้เห็นถึงความหวาดกลัว ความเจ็บปวด ความรัก โชคชะตา และความขบขัน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การหันมาให้ความสนใจกับแนวคิดหลังมนุษยนิยม และการไม่จำกัดตนเองอยู่เพียงแค่การคิดถึงปัจจุบันขณะของการศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณนาได้เปิดพื้นที่และความเป็นไปได้ใหม่ ๆ ใ้กับการทำงานสนาม การเขียน และการทำงานทางความคิดในวงการมานุษยวิทยามากขึ้น

หนึ่งในคุณูปการสำคัญของมานุษยวิทยาการมองไปยังอนาคตและมุมมองหลังมนุษยนิยม ก็คือการหันมาให้ความสำคัญในการมองความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ รอบตัวมนุษย์กับมนุษย์ และการมองไปยังสิ่งที่ยังไม่มีเกิดขึ้นเพื่อทำความเข้าใจการประกอบสร้างโลกในปัจจุบันและโลกที่เป็นไปได้มากขึ้น ในขณะที่การเขียนงานเชิงชาติพันธุ์วรรณนาเน้นไปที่การสร้างภาพแทนอย่างละเอียดลออว่าด้วยการประกอบสร้างโลกปัจจุบัน การทดลองความคิดและการประกอบสร้างโลกของอนาคตมักถูกนำเสนออย่างลุ่มลึกผ่านงานเขียนประเภทเรื่องแต่งนั่นเอง (Stankiewicz, 2012)

เส้นแบ่งระหว่างงานเขียนเชิงชาติพันธุ์วรรณนากับเรื่องแต่งได้ถูกทำให้พร่าเลือนมากขึ้นในช่วงไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยในการฉายภาพความซับซ้อนของความเป็นมนุษย์ที่หลากหลายได้มากขึ้นเท่านั้น

หากแต่ยังมีส่วนในการนำเสนอภาพของความสัมพันธ์และการประกอบสร้างโลกได้อย่างน่าสนใจ มีพลัง ตลอดจนสร้างความรู้สึกร่วมของการตระหนักรับรู้ เชื่อมโยงสัมพันธ์กันได้มากขึ้นด้วย ในบทความที่ชื่อว่า *True Life, Real Life: Revisiting the Boundaries Between Ethnography and Fiction* นักมานุษยวิทยา Didier Fassin (2014) เสนอภาพความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างชาติพันธุ์วรรณนา กับเรื่องแต่ง ซึ่งไม่ได้ดำรงแยกขาดจากกันอย่างชัดเจน หากแต่แนวทางทั้งสองเป็นความพยายามในการนำเสนอมิติของชีวิตที่ซ้อนทับกันอยู่ Fassin เสนอแนวทางการพิจารณามิติของการมีชีวิตออกเป็นสองแบบ นั่นคือ มิติแนวขวางซึ่งเน้นไปที่การฉายภาพความเป็นจริง (reality) ของชีวิต กับมิติแนวตั้งซึ่งมุ่งไปที่การสร้างภาพของความจริงแท้ (truth) ของการมีชีวิตอยู่ ในแง่หนึ่ง งานเขียนเชิงชาติพันธุ์วรรณนามักจะเข้าใจว่าเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับการนำเสนอภาพของชีวิตในแบบแรก ซึ่งนำเสนอภาพสถานะที่เราทั้งหลายกำลังเผชิญอยู่ในโลกความเป็นจริง ในขณะที่งานเขียนแบบเรื่องแต่งพยายามสร้างโลกที่พึงจะเป็นหรือที่ถวิลหา เพื่อเติมเต็มความหมายของชีวิตที่จริงแท้ให้สมบูรณ์อย่างที่เราสมควรจะเป็น

อย่างไรก็ตาม Fassin ปฏิเสธเส้นแบ่งหน้าที่ที่ตายตัวข้างต้นของงานเขียน สำหรับเขาแล้ว งานเขียนทั้งสองแบบนี้ต่างมีส่วนในการคร่อมข้ามปริณทลของการพรรณนาฉายภาพมิติของชีวิตที่เหลื่อมซ้อนกันอยู่เสมอ บ่อยครั้งเรื่องแต่งก็เป็นความพยายามในการสะท้อนโลกของความเป็นจริงออกมาให้เห็น และในทางกลับกันนักมานุษยวิทยาจำนวนไม่น้อยก็ไม่ได้พึงพอใจกับการนำเสนอโลกที่ปรากฏเห็นต่อหน้าเท่านั้น หากแต่พยายามเปิดเผยให้เห็นถึงสัจจะและความหมายของการมีชีวิตอยู่ด้วย งานเขียนทั้งสองแบบล้วนแล้วแต่มีพลังหรืออำนาจในตัวเองในการเชื่อมโยงกับชีวิต Fassin ชี้ให้เห็นว่าจินตนาการของเรื่องแต่งมีอำนาจมาจากการที่มันสามารถประดิษฐ์สร้างโลกแบบใหม่ที่โลดแล่นไปด้วยความสัมพันธ์ของตัวแสดงต่าง ๆ ขึ้นมาได้ ในขณะที่จินตภาพของงานเชิงชาติพันธุ์วรรณนาเป็นผลมาจากการที่มันสามารถทำให้

เราเข้าใจโลกที่ตัวแสดงต่าง ๆ ในโลกนั้นสร้างขึ้น และเชื่อมโยงโลกดังกล่าว กับโครงสร้าง แนวคิด หรือ ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้ ข้อเสนอของ Fassin นี้ ปรากฏอย่างชัดเจนในวรรณกรรมเรื่องแต่งหลาย ๆ แบบ โดยเฉพาะในเรื่อง แต่งแนววิทยาศาสตร์ดังที่จะได้อภิปรายต่อไป

บทความชิ้นสำคัญที่พยายามอภิปรายให้เห็นถึงความเชื่อมโยง ระหว่างมานุษยวิทยากับเรื่องแต่งโดยเฉพาะแนววิทยาศาสตร์และอนาคต คือบทความที่ชื่อว่า *Sail on! Sail on! Anthropology, Science Fiction, and the Enticing Future* ของ Samuel G. Collins (2003) ในบทความ ดังกล่าว ข้อเสนอประการหนึ่งของ Collins ก็คือว่า มานุษยวิทยานั้นผูกโยง อยู่กับเป้าประสงค์ทั้งหลายที่เราต่างถักทอกันขึ้นมา มุมมองเกี่ยวกับชีวิตของ เรานั้นผันแปรอย่างแยกไม่ออกจากความคิดที่ว่าชีวิตของเรานั้นจะเป็นไป อย่างไรในอนาคต ในการมองไปยังอนาคตซึ่งส่งผลอย่างมากต่อการกำหนด วิธีการดำเนินชีวิตของเราในปัจจุบันนี้ งานเขียนของ Collins ชวนให้เรากลับมาพิจารณาเรื่องแต่งแนววิทยาศาสตร์ หรือ science fiction (SF) ในฐานะที่เป็นเครื่องมือที่จะทำให้เรามองไปข้างหน้าได้อย่างชัดเจนมากขึ้น

ทั้งนี้ต้องทำความเข้าใจว่าการอ่านหรือการเขียน SF ไม่ใช่เพื่อการ แสวงหาคำตอบว่าโลกอนาคตที่ยังมาไม่ถึงจะเป็นไปอย่างไร หรือจะเกิดอะไร ขึ้น ไม่ว่าจะเป็น SF เอง หรือแม้กระทั่งการทำนายของหมอดูดวงชะตา หรือ การพยากรณ์ผ่านโมเดลที่ซับซ้อนของนักวิทยาศาสตร์ก็ตาม เครื่องมือของ การบ่งชี้อนาคตต่าง ๆ ที่ว่าล้นแล้วแต่มีศักยภาพและเป้าหมายในการบอก ว่าอนาคตจะเป็นอย่างไรในลักษณะที่แตกต่างกันไปทั้งสิ้น การพยากรณ์อากาศ โดยผู้เชี่ยวชาญและโดยเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ล้ำสมัย ซึ่งเรามักคิดว่ามี ความแน่นอนแม่นยำสูง แต่ในความเป็นจริงมันก็ย่อมมีความผิดพลาดอยู่บ่อยครั้ง

อย่างไรก็ตาม เป้าประสงค์ของการเขียนหรืออ่าน SF ไม่ใช่เรื่องของการมองหาความแน่นอนหรือไม่แน่นอน ความเที่ยงตรงหรือไม่เที่ยงตรงในการทำนาย พูดอีกอย่างก็คือว่า SF ไม่ได้ทำหน้าที่ในการบอกเราว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นในอนาคตในแบบที่ชัดเจนตายตัว SF ไม่ใช่เครื่องมือทำนายอนาคต หากแต่การอ่านหรือการเขียนงานแบบ SF เป็นการทดลองเชิงความคิด การหยั่งเชิงความสัมพันธ์ การสำรวจแง่มุม และการแสวงหาความเป็นไปได้ผ่านการจัดการความสัมพันธ์และสถานการณ์ที่มีวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นเครื่องช่วยสนับสนุน เช่นนั้นแล้ว การอ่าน SF จึงไม่ใช่การอ่านเพื่อเป็นทำนาย “ความเป็นไป” ของสภาวะการณ์ที่อยู่ข้างหน้า หากแต่เป็นการทำให้เราได้กลับมาสำรวจความคิดหรือเครื่องมือที่หลากหลายในการทำความเข้าใจว่าเรามี “ความเป็นไปได้” ในรูปแบบไหนได้บ้าง ถ้ากล่าวในแบบการมองแบบลาตัวร์ก็คือ SF ไม่ใช่การสร้างคำอธิบายว่าด้วย matters of fact หรือการถกเถียงบนฐานข้อเท็จจริงที่เที่ยงแท้ว่าอนาคตจะเป็นเช่นไร หากแต่เป็นการพูดถึง matters of concern ว่าเราจะตระหนักถึงความสัมพันธ์และความเป็นไปได้ในแบบไหนมากกว่า

ในงานเขียนเชิงชาติพันธุ์วรรณนา เรามักจะพูดถึงการพรรณนาอย่างลุ่มลึกว่าเป็นลักษณะสำคัญ ที่ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงบริบทและความสัมพันธ์ของสังคมที่ศึกษาได้ แม้ว่าผู้อ่านจะไม่ได้มีโอกาสเข้าไปยังพื้นที่ดังกล่าวด้วยตัวเอง ในที่นี้ สิ่งที่เราเรียกว่า ความเข้มข้น/ ลุ่มลึก (thickness) ของการพรรณนานั้นไม่จำเป็นต้องจำกัดอยู่เพียงการศึกษาสังคมผ่านงานชาติพันธุ์วรรณนาเท่านั้น การพรรณนาอย่างลุ่มลึกยังมักพบเห็นได้ในวรรณกรรมเรื่องแต่งจำนวนมาก เพื่อให้ผู้อ่านสามารถจินตนาการถึงฉากและความสัมพันธ์เสมือนว่าเรื่องราวเหล่านั้นเกิดขึ้นจริง เช่นนั้นแล้ว เราสามารถนำลักษณะของการบรรยายอย่างลุ่มลึกมามองอนาคตผ่าน SF ได้ไม่ต่างจากการที่งานเชิงชาติพันธุ์วรรณนาทำให้เราเห็นสภาวะปัจจุบันและอดีตของชุมชนวัฒนธรรมที่งานเขียนนั้นกำลังกล่าวถึง กล่าวอีกแบบก็คือว่า หาก Geertz ชี้ให้เห็นว่า thick description

สามารถช่วยในการอธิบายความหมายที่ซ่อนเร้นอยู่ในปฏิบัติการทางวัฒนธรรมได้แล้ว ไม่ต่างกัน นวนิยายที่กล่าวถึงอนาคตอย่าง SF ก็มักจะใช้การอธิบายถึงอนาคตได้ อย่างที่ผู้เขียนจะเรียกว่าเป็น thick speculation หรือการพรรณนาเพื่อให้ผู้อ่านเห็นความสัมพันธ์ที่มีความซับซ้อน มีความขัดแย้ง มีเงื่อนไข ท่ามกลางความท้าทายใหม่ ๆ ที่ยังไม่เกิดขึ้นในสถานะปัจจุบันนั่นเอง thickness of description จึงไม่ได้เพียงช่วยการตีความวัฒนธรรมในงานเขียนเชิงชาติพันธุ์วรรณนาเท่านั้น หากแต่เมื่อนำมาใช้ในวรรณกรรมหรือเรื่องแต่ง มันยังช่วยสร้างจินตกรรมในการเสนอภาพของความเป็นไปได้ ตลอดจนญาณวิทยาและทฤษฎีใหม่ ๆ ของการประกอบรวมหรือสร้างโลกในมิติที่เราไม่คุ้นเคยได้ด้วย

นักมานุษยวิทยา Samuel G. Collins (2018) เสนอว่ามานุษยวิทยาต้องการ SF ไม่ใช่เพื่อการสร้างคำตอบหรือคาดการณ์ทำนายอนาคต แต่เพื่อชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ที่ข้ามสายพันธุ์ ความสัมพันธ์ที่ล้นเกิน และความสัมพันธ์ที่รูกลักลากลายในรูปแบบต่าง ๆ ความสัมพันธ์ที่ธรรมชาติกลับมาทำร้ายมนุษย์ดังที่ได้ยกตัวอย่างไปในตอนต้นของบทความก็เป็นความสัมพันธ์ที่นับวันมีความเป็นไปได้และความซับซ้อนมากขึ้น และเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในฉากทัศน์และความสัมพันธ์ใน SF อยู่บ่อยครั้ง ในแง่นี้ fiction จึงเป็นการทำงานเชิงชาติพันธุ์วรรณนาหรือแม้กระทั่งเป็นพหุภาพพรรณนา “เชิงสำรวจทดลอง” (exploration/ experimental) ซึ่งเต็มไปด้วยบริบท เครื่องมือ พัฒนาการของเรื่อง ที่ทำให้ความสัมพันธ์และการเผชิญหน้าของความเป็นไปได้ได้รับการถ่ายทอดสื่อสารออกมาอย่างละเอียดและลุ่มลึก เช่นนั้นแล้ว เรื่องราวใน SF จึงไม่ใช่การรังสรรค์สิ่งต่าง ๆ ขึ้นใหม่ทั้งหมดและแยกขาดจาก “ความเป็นจริง” ในปัจจุบัน หากแต่เป็นสิ่งที่ Byant and Knight (2019) ใน *The Anthropology of the Future* เรียกว่าเป็น “โลกที่ยังไม่เกิดขึ้น” (worlds-yet-to-come) นั่นเอง

หลากหลายวิทยาของ SF

ในหนังสือ *Staying with Trouble: Making Kin in the Chthulucene* นักคิดแนวหลังมนุษย์นิยม Donna Haraway (2016) พูดถึงเครื่องมือสำคัญเพื่อการอยู่ร่วมกับปัญหาในโลกของพหุสายพันธุ์และความสัมพันธ์ในมิติที่หลากหลาย หรืออย่างน้อยที่สุดก็สามารถทำให้เราเห็นถึงความซับซ้อนของปัญหาได้มากขึ้น ในการจัดการความสัมพันธ์แบบใหม่นี้ Haraway เสนอ วิทยาของ SF ในรูปแบบที่หลากหลายและเลื่อนไหล โดยที่ SF เป็นคำย่อของพหุภาวะและลักษณะของการแสดงออกต่อความเข้าใจโลกในรูปแบบที่ไม่ตายตัว ซึ่งสามารถหมายถึง scientific fact, science fiction, speculative fabulation, speculative feminism, string figures หรืออาจจะหมายถึง so far ก็ได้

แนวคิดด้วยวิทยาที่เลื่อนไหลของ SF ดังกล่าวนี Haraway ได้รับอิทธิพลมาจากข้อเสนอของนักมานุษยวิทยา Marilyn Strathern ที่เสนอว่า

มันสำคัญว่า ... เรื่องราวแบบไหนที่ใช้บอกเล่าเรื่องราว

มันสำคัญว่า ... ความคิดแบบไหนที่ใช้คิดเกี่ยวกับความคิด

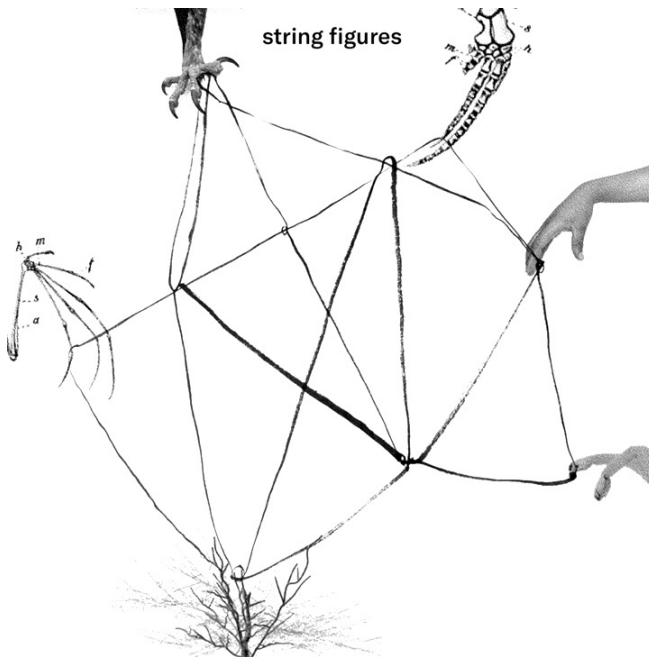
มันสำคัญว่า ... ความรู้แบบไหนที่ใช้เรียนรู้ความรู้

มันสำคัญว่า... ความสัมพันธ์แบบไหนที่ใช้สานสัมพันธ์กับความสัมพันธ์

มันสำคัญว่า ... โลกแบบไหนที่ใช้ประกอบสร้างโลกของโลก³

what stories tell stories สำคัญว่าจะใช้เรื่องอะไรเพื่อบอกเรื่องอะไร การเล่าเรื่องขึ้นอยู่กับว่าผู้เล่าใช้การเล่าแบบไหนใช้อะไรเป็นตัวเล่า what thought thinks thought เราใช้ความคิดแบบไหนในการคิดเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ what worlds world worlds โลกที่ประกอบสร้างขึ้นนั้นมันประกอบขึ้นจากโลกชนิดไหนอย่างไร ข้อเสนอดังกล่าวนี้สำคัญในแง่ของการคิดถึงเครื่องมือและวิธีการในการนำเสนอวิทยาที่ต่างกันไปของโลกที่เรา

อาศัยอยู่ การคำนึงถึงที่มาและความจำเพาะเชิงบริบทของเรื่องเล่าและความรู้ จึงมีความสำคัญ Haraway เรียกเรื่องเล่าหรือข้อเสนอเหล่านี้ว่า *situated knowledge* นั่นคือ การมองความรู้ ความสัมพันธ์อย่างมีบริบท และให้ความสำคัญกับตำแหน่งแห่งที่ที่ได้กำเนิดขึ้นมา โลกหลังมนุษย์นิยมควรเป็นโลกที่ใส่ใจกับความรู้และการประกอบสร้างโลกที่เป็นไปได้หลายแบบ ในการจะทำเช่นนั้นได้ เราต้องอาศัยเรื่องเล่า ความรู้ ความคิด ความสัมพันธ์ ตลอดจนโลกหลาย ๆ แบบมาประกอบกันเข้า เพื่อเปิดโอกาสให้ความหลากหลายที่ว่ามาทำหน้าที่แทนความรู้ครอบจักรวาลแบบหนึ่งเดียวซึ่งมักครองอำนาจอยู่ในยุคสมัยแบบมนุษย์นิยมนี้



ที่มา: <https://www.anthropocene-curriculum.org/case-study/collaborative-mapping-at-westhafen>

วิธีการมองและประกอบสร้างโลกผ่าน SF ที่หลากหลายนี้จะช่วยให้เราเข้าใจความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งต่าง ๆ ซึ่ง Haraway เรียกว่า Chthulucene of speculative fabulation ซึ่งเป็นความพยายามเล่าเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่ได้แยกขาดออกจากกัน และมนุษย์อาจจะเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศนั้น ๆ การเล่าเรื่องในลักษณะนี้ไม่ต่างจากการเล่น string figure อันเป็นการชี้ให้เห็นถึงความพันพัวมากมายไม่จบสิ้นที่อยู่ในรูปแบบโครงข่ายซึ่งไม่มีระบบระเบียบของสถานที่ เวลา สิ่ง ประเด็น และความหมาย (entwined in myriad unfinished configurations of places, times, matters, meanings) ในการอ่านงาน SF ที่มักจะบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับอนาคต เราในฐานะผู้อ่านก็มักจะไม่ได้คำนึงว่าเรื่องราวเหล่านั้นจะเกิดขึ้นในช่วงเวลาอีกกี่ปีข้างหน้า รวมไปถึงสถานที่ สถานการณ์ วัตถุ เทคโนโลยีต่าง ๆ ที่อาจจะเป็นทั้งจินตนาการและมีอยู่จริง ก็ถูกจัดวางคร่อมข้ามภววิทยาเชิงเวลา พื้นที่ และวัตถุสภาวะของมัน และเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ที่ผันแปรไปตามบริบท ตัวแสดง เครือข่ายของสรรพสิ่งที่เข้ามาเชื่อมตึงเข้าด้วยกันอย่างไม่ตายตัว

ในแง่ของการศึกษา SF ที่เชื่อมโยงกับมานุษยวิทยาโดยตรงนั้น ผู้เขียนขอยกตัวอย่างงานของนักมานุษยวิทยา Matthew J. Wolf-Meyer (2019) ในหนังสือที่ชื่อว่า *Theory for the World to Come: Speculative Fiction and Apocalyptic Anthropology* งานชิ้นนี้เป็นการพูดถึงมานุษยวิทยาในโลกที่ใกล้สูญหายนะ ในขณะที่ชาติพันธุ์วรรณนาเน้นไปที่การพรรณนาและวิเคราะห์บริบทความสัมพันธ์ SF ทำงานเพิ่มเข้าไปการฉายภาพให้เห็นถึงประกอบการสร้างโลกในรูปแบบใหม่ ๆ และในขณะเดียวกันก็วิพากษ์ความเป็น “ธรรมชาติ” หรือสภาวะที่เราสมมติกันอยู่ว่าเป็นเช่นนั้นเช่นนั้น (denaturalising practices we take for granted) โดยเฉพาะจากมุมมองของมนุษย์ที่สั่งสมมาแต่อดีต

Wolf-Meyer เสนอว่า SF ซึ่งในแง่นี้หมายถึงเรื่องแต่งเชิงคาดการณ์อนาคต (speculative fictions) มักชี้ให้เห็นถึงสภาวะการณ์ของการประกอบสร้างโลกใหม่ ๆ ใน 3 รูปแบบหลักด้วยกัน นั่นคือ การประเมินแนวโน้มว่ามันจะเกิดอะไรขึ้น (extrapolation) ซึ่งหมายความว่าหากเรายังใช้ชีวิตในลักษณะเช่นนี้ ทั้งการบริโภค การใช้ทรัพยากร เป็นต้น โลกข้างหน้าจะเป็นอย่างไร SF เป็นกระบวนการและความพยายามที่จะมองแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นได้ในอนาคต ลักษณะอีกประการของงานเขียนเชิง SF ก็คือ การชี้ให้เห็นถึงสภาวะที่เข้มข้นขึ้น (intensification) ของโลก เป็นการสร้างฉากทัศน์ของความสัมพันธ์แบบหนึ่งซึ่งมองสภาวะการณ์ที่ดำรงอยู่ในปัจจุบันแต่ในระดับความเข้มข้นที่เพิ่มมากขึ้น เช่นว่า โลกที่เป็นทุนนิยมแบบสุดขั้วจะเป็นอย่างไร หรือในสังคมที่มีอำนาจนิยมอย่างเบ็ดเสร็จจะเป็นอย่างไร รูปแบบสุดท้ายที่ Wolf-Meyer เสนอคือ การที่ SF ชี้ให้เห็นถึงสภาวะกลายพันธุ์ (mutation) ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ นั่นคือว่า เราไม่รู้ว่าจะเกิดอะไรได้บ้าง พาดหัวข่าวของ *The MATTER* ที่กล่าวไว้ตอนต้นของบทความเป็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องนี้ที่สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการกลายพันธุ์ของสรรพสิ่งทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิต เช่นนั้นแล้ว SF จึงทำหน้าที่เพื่อจะชี้ให้เห็นว่า อนาคตที่กำลังจะเกิดขึ้นมีความเป็นไปได้ในลักษณะใดบ้าง เมื่อเราอ่านงาน SF จะเห็นการประกอบสร้างโลกแบบใหม่ ซึ่งการประกอบสร้างโลกที่ว่าไม่จำเป็นที่จะต้องเกิดขึ้นอยู่ในโลกใบนี้ (planet Earth) เสมอไป แต่อาจจะเกิดขึ้นในโลกใบอื่น เช่น ในวรรณกรรม *DUNE* ฉะนั้น โลกที่ว่านี้จึงไม่ได้อยู่เพียงแค่ critical zones ดังที่ Latour (2020) เสนอแต่เพียงเท่านั้น หากแต่รวมถึงโลกที่อยู่ในจินตนาการหรือโลกที่เรายังไม่ไปถึงด้วย วิธีการที่เราอ่านงานในลักษณะนี้เป็นการทำให้เราเข้าใจความหลากหลายที่มันกำลังจะเกิดขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็วิพากษ์ความเป็นธรรมชาติหรือสภาวะที่เราสมมติว่าโลกนั้นมีแบบเดียว (the one-world world) (ดูเพิ่มเติม de la Cadena & Blaser, 2018) ไปด้วยในเวลาเดียวกัน

โลกหลังมนุษย์นิยมในวรรณกรรม SF: Ursula K. Le Guin's *The Carrier Bag Theory of Fiction*

ในส่วนท้ายของบทความนี้ ผู้เขียนจะขอยกงานเขียนที่สำคัญซึ่งนำเสนอภาพของโลกหลังมนุษย์นิยม งานที่เลือกมาอภิปรายนี้เป็นผลงานของนักเขียน 3 คน และเป็นงานที่เชื่อมร้อยกับมานุษยวิทยาไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง โดยนักเขียนคนแรกที่จะยกมากล่าวถึงคือ Ursula K. Le Guin บุตรสาวของ Alfred Louis Kroeber นักมานุษยวิทยาคนสำคัญ ผู้ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของ Franz Boas และมีส่วนสำคัญในการบุกเบิกมานุษยวิทยาที่มหาวิทยาลัยเบิร์กลีย์ Ursula K. Le Guin เป็นนักเขียนวรรณกรรมแนววิทยาศาสตร์ชาวอเมริกันที่มีชื่อเสียง เธอมีผลงานที่เรียกรวม ๆ ว่าเป็น speculative fiction มากมาย โดยเฉพาะผลงานในซีรีส์ *Hainish Universe* และงานเขียนเชิงแฟนตาซีในซีรีส์ *The Earthsea* เธอได้รับรางวัล Hugo ถึง 8 ครั้ง รางวัล Nebulas 6 ครั้ง และ Locus Awards มากถึง 22 ครั้ง รวมทั้งได้รับเหรียญก้องในปี 2014 จาก National Book Foundation สำหรับคุณูปการของเธอมิที่ต่อวงการวรรณกรรมในสหรัฐอเมริกา

The left Hand of Darkness (1969) นวนิยายเล่มสำคัญของเธอเป็นการเล่าเรื่องของ Genly Ai มนุษย์ผู้ถูกส่งไปยัง Gethen ซึ่งเป็นดาวเคราะห์อีกดวงหนึ่ง (มนุษย์โลกเรียกที่แห่งนี้ว่า Winter) ในฐานะทูตเพื่อชวนให้รัฐบาลและชาว Gethen เข้าร่วมในสมาพันธ์ดาวเคราะห์ Ekumen ทั้งนี้ด้วยวัฒนธรรมของ Gethen ที่มีความแตกต่างไปจากมนุษย์โลก คือไม่มีเพศกำเนิดที่ตายตัว หรือมีลักษณะที่เธอเรียกว่า ambisexuality การแสดงออกของเพศสถานะจึงเปลี่ยนแปลงเสมอโดยไม่สามารถกำหนดเองได้ นวนิยายเรื่องนี้ได้ฉายภาพให้เราเข้าใจกับการประกอบสร้างโลกในอีกแบบหนึ่ง ซึ่งเราอาจจะเข้าใจได้ยากจากวิธีการคิดซึ่งอิงอยู่กับเพศสภาพที่ตายตัว Gethen มีวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมที่ต่างไปจากมนุษย์โลก ประชากรมีรูปลักษณ์เป็นชาย แต่เพศสถานะเปลี่ยนแปลงเสมอโดยไม่สามารถกำหนดเองได้ ขึ้นกับ

บริบทความสัมพันธ์ในช่วง “kemmer” ที่ร่างกายมีความต้องการทางเพศ แม้กระทั่งพระราชาก็อาจจะตั้งครรถ์ได้ ดังที่ประโยคสำคัญที่คนมักนึกถึงในงานชิ้นนี้คือ “The King was pregnant” ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสิ้นไหวทางเพศสภาพที่เกิดขึ้นกับผู้คนทุกชนชั้น มิติด้านเพศสภาพที่เปลี่ยนแปลงได้นี้เป็นตัวกำหนดสิ่งทีเรียกว่า shifgrethor ซึ่งเป็นคำในภาษา Gethen แปลว่า “เงา” คำนี้ถูกใช้เพื่ออธิบายแบบแผนพฤติกรรมทางสังคมที่ต่างไปจากโลกที่มนุษย์อาศัยอยู่

เรื่องราวใน *The left Hand of Darkness* ได้เผยให้เห็นถึงสภาวะและความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างกระอักกระอ่วนระหว่าง Genly Ai กับ Estraven ผู้นำชาว Gethen ในช่วงของการเดินทางที่ต้องต่อสู้กับสภาพภูมิอากาศที่เลวร้ายและการลี้ภัยทางการเมือง การที่ทั้งสองดำรงชีวิตและวิธิต่ออยู่ในโลกสองใบที่มีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ได้ทำให้เกิดกำแพงในการทำความเข้าใจและเรียนรู้ซึ่งกันและกันเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะตัวมนุษย์อย่าง Genly Ai เอง ซึ่งมีอคติ และมีมุมมองแบบมนุษย์โลก (ผู้ชาย) เป็นศูนย์กลางอยู่มาก ข้อความตอนหนึ่งของ Genly Ai ในนวนิยายเล่มนี้ชี้ให้เห็นถึงสภาวะดังกล่าวเป็นอย่างดี

แม้ว่าฉันจะอยู่ที่ Winter มาเป็นเวลาเกือบสองปีแล้ว แต่มันก็ยังเป็นการยากที่ฉันจะมองผู้คนที่ดาวเคราะห์แห่งนี้ด้วยสายตาอย่างพวกเขา ฉันพยายามแล้วแต่ความพยายามของฉันก็ไปในลักษณะที่ฉันตระหนักอยู่ตลอด ว่าฉันมักมองเห็นชาว Gethen แวบแรกในฐานผู้ชาย แล้วเมื่อมองอีกครั้งจึงยอมจำนนว่าเธอเป็นผู้หญิง นี่เป็นการบีบให้พวกเขาเหล่านี้จำกั้อยู่ในการจัดแบ่งประเภท ซึ่งไม่ได้สอดคล้องกับธรรมชาติของพวกเขา แต่เป็นไปตามแบบที่ฉันยึดถือ [...] เมื่อใดที่ฉันคิดถึงเธอในฐานะผู้ชายคนหนึ่ง ฉันเองก็รู้สึกได้ถึงความรู้สึกผิดหรือเสแสร้ง: ซึ่งมีอยู่ในตัวเธอ หรือทว่าในทัศนคติที่ฉันมีต่อเธอกันแน่?

ในช่วงปี 1969 ที่ *The Left Hand of Darkness* ตีพิมพ์ออกมานั้น โลกกำลังเผชิญอยู่กับเหตุจลาจลสโตนวอลล์ (Stonewall Riots) ซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนผ่านครั้งสำคัญของประวัติศาสตร์การต่อสู้ด้านสิทธิมนุษยชนของชาวเกย์ วรรณกรรมเรื่องนี้ได้ชี้ให้เห็นว่า โลกอีกแบบที่เพศสภาพไม่ได้มีลักษณะตายตัวและสามารถเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ โดยที่ไม่มีใครควบคุมได้ จะส่งผลต่อโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างไร มนุษย์จากดาวเคราะห์ที่มีแนวคิดชายเป็นใหญ่และเหยียดเพศ จะลดอคติและสร้างความไว้วางใจกับคนอื่นที่แตกต่างออกไปได้อย่างไร งานชิ้นนี้ได้ใช้สภาวะอากาศที่เลวร้ายและผิดแปลกไปจากระบบนิเวศที่มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่อย่าง Winter มาเป็นปัจจัยสำคัญ ในการทำให้มนุษย์ปรับเปลี่ยนความเข้าใจเกี่ยวกับการประกอบสร้างโลกอีกใบในแบบที่ต่างจากตนเอง ซึ่งท้ายที่สุดนำไปสู่การลดอคติและทำลายกำแพงของความไม่ไว้วางใจลงไปได้ ท่ามกลางการเดินทางต่อสู้เพื่อเอาชีวิตรอดในพื้นที่ที่ปกคลุมไปด้วยหิมะอันขาวโพลนไปทั่วนั้น มนุษย์เริ่มค่อย ๆ ตระหนักว่าไม่ใช่เพียงแค่แสงสว่างเท่านั้นที่จะช่วยนำทางให้กับเราได้ หากแต่ในโลกที่ปกคลุมไปด้วยความจ้ำของแสงอย่าง Winter นั้น เงามืดต่างหากที่จะช่วยให้เรามองเห็นและสามารถเดินต่อไปได้ (It's queer that daylights' not enough. We need the shadows, in order to walk)

งานเขียนอีกหนึ่งชิ้นของ Ursula K. Le Guin ที่ผู้เขียนอยากจะหยิบยกมาเป็นตัวอย่างของความเชื่อมโยงระหว่าง SF กับมานุษยวิทยาหลังมนุษย์นิยม คือนวนิยายที่ชื่อว่า *The Dispossessed* (Le Guin, 1974) งานชิ้นนี้นำเสนอการประกอบสร้างโลกในอีกแบบหนึ่ง ซึ่งเป็นโลกที่ผู้คนอาศัยอยู่ในสังคมที่ไม่มีระบบกรรมสิทธิ์ ไม่มีสิทธิการถือครองทรัพย์สินส่วนตัว ไม่มีการสะสมทุนของปัจเจก และเป็นโลกที่ทุกคนเชื่อในความเป็นส่วนรวม ทุกคนทำงานตามความสามารถที่มีเพื่อตอบสนองต่อความจำเป็นของสังคมโดยรวม แม้แต่การมีเพศสัมพันธ์ก็ไม่ได้มีเพื่อตอบสนองความต้องการหรือความพึงพอใจของตนเอง หากแต่เพื่อการสืบทอดประชากรเท่านั้น Le Guin เขียนงานชิ้นนี้

ขึ้นมาท่ามกลางการสะท้อนตั้งคำถามต่อโลกในสภาวะที่มีสงครามโดยเฉพาะในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา พร้อมกับสะท้อนภาพของสังคมอเมริกาที่กำลังมุ่งหน้าสู่สังคมทุนนิยมและรัฐบาลอำนาจนิยมในเวลาเดียวกัน

The Dispossessed ฉายภาพของระบบทางสังคมที่แตกต่างกันระหว่างมนุษย์ที่อาศัยอยู่บนดาวเคราะห์ Urras และดวงจันทร์ที่ชื่อว่า Anarres โลกของ Urras เป็นโลกซึ่งถูกผลักดันด้วยระบบกรรมสิทธิ์ ทุนนิยมและกำไร ปัจเจกนิยม และการปกครองโดยรัฐรวมศูนย์ ในขณะที่ Anarres เป็นที่ตั้งรกรากใหม่ของเหล่าผู้นิยมอนาธิปไตย (anarchist) ที่อพยพออกมาจาก Urras เพื่อสร้างสังคมอีกแบบที่ไม่มีระบบกรรมสิทธิ์ มีการจัดการแรงงานแบบหมุนเวียน เน้นความเป็นส่วนรวม และไม่มีผู้ปกครอง ความน่าสนใจของงานชิ้นนี้คือ Le Guin ได้ประกอบสร้างโลกทั้งใบขึ้นมาอย่างละเอียดและลุ่มลึก โดยเฉพาะการพรรณนาให้เห็นถึงโลกที่ไม่มีกรรมสิทธิ์ ไม่มีความคิดเรื่องความเป็นส่วนตัวหรือตนเอง สิ่งที่เราจะเจอคือวิธีการจัดการความสัมพันธ์แบบใหม่ระหว่างมนุษย์ วัตถุ อุดมคติ ทรัพยากร และระบบนิเวศ นี่เป็นโลกที่เมื่อมองจากสภาวะการณปัจจุบันแทบจะเป็นไปไม่ได้ แต่สำหรับ Le Guin แล้ว การฉายภาพของโลกที่เป็นไปไม่ได้ ก็เป็นการตั้งคำถามกับโลกปัจจุบันที่เรามักคิดว่าเป็นโลกที่มีอยู่ในแบบเดียวเท่านั้น

หนึ่งในตัวละครหลักใน *The Dispossessed* คือ Shevek นักวิทยาศาสตร์ที่พยายามประดิษฐ์ ansible เครื่องมือเพื่อใช้ในการสื่อสารระหว่างดาวเคราะห์ต่าง ๆ และพยายามผลักดันการคิดค้นทางวิทยาศาสตร์เพื่อประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติในจักรวาลโดยรวม อย่างไรก็ตาม Shevek เองใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่และสังคมของ Anarres ซึ่งไม่เอื้อต่อการประดิษฐ์คิดค้นทางวิทยาศาสตร์มากนัก นั่นก็เพราะว่าสังคมของ Anarres ไม่มีระบบกรรมสิทธิ์และการแข่งขัน ไม่มีหน่วยงานสถาบันที่สนับสนุนประดิษฐ์กรรมที่เกินความจำเป็นของการมีชีวิตอยู่แบบเรียบง่าย รวมถึงการจัดระบบการหมุนเปลี่ยนแรงงานก็ทำให้เขาเองไม่สามารถทุ่มเทเวลาไปกับการทำงานเฉพาะทางที่วันนี้ได้อย่างเต็มที่

ในความต้องการที่จะพัฒนา ansible ให้สำเร็จ Shevek จึงเลือกที่จะลี้ภัยไปยัง Urras ที่ซึ่งไม่เพียงแต่มีเครื่องมือและวิทยาการขั้นสูง หากแต่ยังมีระบบและสถาบันทางสังคมที่เอื้อต่อการการผลิตคิดค้นเทคโนโลยีขั้นสูงมากกว่า

การลี้ภัยไปยัง Urras ทำให้ Shevek ถูกกล่าวหาว่าทรยศต่อสังคมตนเอง แต่ความต้องการในการพัฒนาเครื่องมือดังกล่าว ทำให้เขาเลือกที่จะถูกประณามจากสังคมที่เขาจากมา ที่ Urras เขาได้ทำงานอย่างใกล้ชิดกับนักฟิสิกส์ที่มีความสนใจที่จะพัฒนาแนวคิดและประดิษฐ์กรรมนี้ร่วมกับเขา แต่ท่ามกลางกระบวนการดังกล่าว Shevek ต้องเรียนรู้การดำรงอยู่ในโลกสองแบบที่มีกำแพงอวกาศกั้นอยู่ ทั้งโลกที่เขาจากมา มีความคุ้นชินและมักถวิลหา กับโลกใบใหม่ที่สามารถตอบสนองต่อความปรารถนาเชิงอุดมคติของเขาได้ โลกทั้งสองใบนี้ดำรงอยู่ต่างกันทั้งในเชิงอุดมคติ ความสัมพันธ์ วัตถุสภาวะ และเป้าหมายทางสังคม นวนิยาย *The Dispossessed* ใช้การเล่าสลับไปมาระหว่างโลกสองแบบ และทำให้ผู้อ่านค่อย ๆ เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ของสังคมที่แตกต่างกันนี้ไปทีละนิด เหมือนกับการที่เราได้ก้าวเข้าสู่สนามและค่อย ๆ เรียนรู้โลกทางวัฒนธรรมที่เราไม่คุ้นชินนั่นเอง

เรื่องแต่งแนว SF ของ Le Guin ได้ชี้ให้เห็นว่า สภาวะที่ผันผวนยากที่จะคาดการณ์ของสภาวะอากาศและระบบนิเวศนั้นส่งผลอย่างมากต่อความเป็นไปของมนุษย์ สิ่งมีชีวิต และการจัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ แม้กระทั่งในสังคมอุดมคติอย่าง Anarres ภัยพิบัติจากความแห้งแล้งได้ส่งผลต่อการจัดแรงงานกระจายไปตามที่ต่าง ๆ แบบหมุนเวียนทรัพยากรที่จำกัดส่งผลต่อสวัสดิการในการอยู่รอดและเติมเต็มความเป็นมนุษย์ ในสภาวะของความยากลำบากและข้อจำกัดมากมายนี้ การกีดกันทางสังคมมีอยู่ทุกที่ โลกอุดมคติแบบสมบูรณ์ หรือโลกที่แบ่งระหว่างความเป็นสังคม utopia กับ dystopia ออกจากกันอย่างสิ้นเชิงไม่มีอยู่จริง การทำความเข้าใจสังคมหนึ่ง ๆ จึงต้องมองให้เห็นพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ความจำเพาะทางนิเวศของพื้นที่ ตลอดจนการทำความเข้าใจการประกอบสร้างโลกอย่างมี

พลวัต ที่เชื่อมโยงกับความเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสรรพสิ่งอยู่เสมอ

ในการอ่านงานของ Le Guin จะพบว่าเธอได้อิทธิพลมาจาก Franz Boas ในเรื่องของสัมพัทธนิยมทางวัฒนธรรม (cultural relativism) รวมไปถึงแนวคิดที่กำลังแพร่หลายอยู่ในมานุษยวิทยาอเมริกันสมัยนั้น ของนักมานุษยวิทยา Alfred Louis Kroeber พ่อของเธออย่างแนวคิด superorganic และ cultural area อย่างชัดเจน สิ่งที่น่าสนใจในการอ่านงานของ Le Guin ก็คือความพยายามในการเชื่อมแนวคิดและปฏิบัติการการสร้างโลกระหว่างมนุษยศาสตร์และวิทยาศาสตร์เข้าด้วยกัน เหมือนกับการได้ทำให้คำกล่าวคลาสสิกของ Kroeber ที่ว่า “*Anthropology is the most humanistic of the sciences and the most scientific of the humanities.*” กลายมาเป็นผลงานที่จับต้องสัมผัสได้

อย่างไรก็ตาม งานเขียนของ Le Guin ไม่ใช่งานนวนิยายแนววิทยาศาสตร์แบบสุดโต่ง (hard SF) ที่มักสะท้อนสังคมและมุมมองแบบชายเป็นใหญ่ และมักให้ความสำคัญกับเรื่องของเทคโนโลยีที่ซับซ้อนและล้ำสมัย หรือการสร้างตัวละครที่มีพระเอกหรือวีรบุรุษเป็นตัวเดินเรื่อง งานส่วนใหญ่ของ Le Guin นั้นมักไม่มีวีรบุรุษหรือยอดมนุษย์ และแม้จะมีเทคโนโลยีจะเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต แต่ก็ไม่ได้กำหนดความเป็นไปของสังคมอย่างเบ็ดเสร็จ การดำเนินเรื่องในแบบของ Le Guin เน้นไปที่การให้ความสำคัญกับสิ่งละอันพันละน้อยและความสัมพันธ์ที่ละเอียดอ่อนของสรรพสิ่งที่ประกอบกันเข้าเป็นโลกที่เธอนำเสนอ

Le Guin เรียกงานวิธีการเขียนนวนิยายของเธอว่าเป็น the carrier bag theory of fiction (1986) ซึ่งจะตรงข้ามกับลักษณะงานเขียน SF ที่มีมาก่อนหน้าที่มักจะวางอยู่บนแนวทางซึ่งได้รับอิทธิพลของผู้ชายเป็นใหญ่ เช่น กล่าวถึงสงครามและการแย่งชิง มักเน้นในการแสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าของเทคโนโลยี มีความแข็งกร้าว และมีการต่อสู้ระหว่างกลุ่มของผู้คนเป็นหัวใจหลัก Le Guin เรียกงานในลักษณะนี้ว่า spear หรือ หอกที่พุ่งดิ่งเป็น

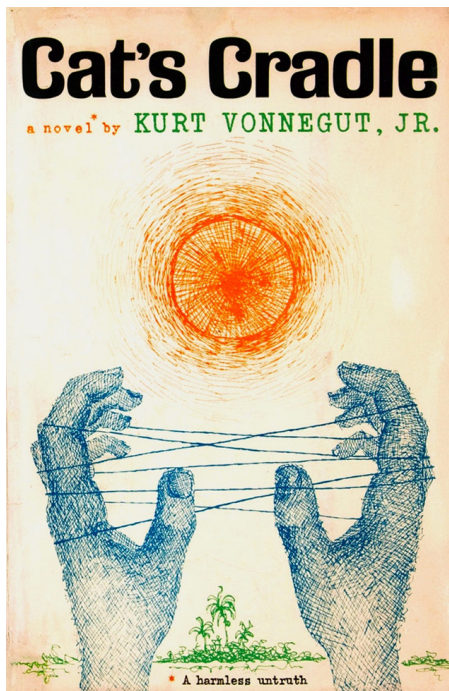
เส้นตรงไปข้างหน้า การเล่าเรื่องแบบหอกเป็นการดำเนินเรื่องที่เน้นไปที่เป้าหมายปลายทาง เน้นไปที่ความรุนแรง เช่นการรุกราน การต่อสู้ การทำลาย การจัดการควบคุม งานเขียนในลักษณะดังกล่าวเป็นการอธิบายปรากฏการณ์แบบโด้ง ๆ เพื่อพาผู้อ่านเดินทางไปยังเป้าหมายของเรื่องอย่างไม่สนใจบริบทหรือเรื่องราวปลีกย่อยระหว่างทาง งานเขียนของเธอแตกต่างไปจากเรื่องเล่าแนววิทยาศาสตร์ส่วนมากที่มีลักษณะดังกล่าว ในแง่ที่มองเรื่องเล่าว่าเหมือนกับเป็นกระเป๋าย่อม (carrier bag) ที่คอยบรรจุเรื่องราวและรายละเอียดเล็ก ๆ น้อย ๆ ระหว่างการเดินทาง เป้าหมายคือการทำให้รายละเอียดที่ว่าพาเราไปสู่การเข้าใจชีวิตหรือความสัมพันธ์ที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ดังที่เธอเสนอไว้ตอนหนึ่งในงาน The carrier bag theory of fiction ว่า

นิยายวิทยาศาสตร์ที่ได้รับการแต่งขึ้นอย่างเหมาะสม เป็นวิธีการหนึ่ง
ในความพยายามอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นจริง สิ่งที่คุณทำและรู้สึกรจริง ๆ
รวมถึงว่าคุณเกี่ยวข้องกับสิ่งอื่น ๆ อย่างไรภายในถุงบรรจุอันกว้างใหญ่
ในท้องของจักรวาล ในครรภ์ของการให้กำเนิดสรรพสิ่งและในหลุม
ฝังศพของสิ่งที่เคยเป็นมา ของเรื่องราวที่ดำเนินไปอย่างไม่สิ้นสุดนี้⁴

ข้อความข้างต้นของ Le Guin ชี้ให้เห็นว่างาน SF ไม่ต่างจากงานเขียนเชิงชาติพันธุ์วรรณนาที่ดีในการทำงานทางมานุษยวิทยา ในแง่ที่ว่าถ้าหากถูกเขียนขึ้นด้วยแนวทางที่เหมาะสมแล้วนั้น มันก็สามารถอธิบายปรากฏการณ์หรือการประกอบสร้างโลกจากสิ่งละอันพันละน้อย ที่ถักร้อยเข้ามาด้วยกันเป็นความสัมพันธ์ในบริบทได้ ไม่ต่างจากงานเขียนเชิงชาติพันธุ์วรรณนาที่ดีนั่นเอง

โลกหลังมนุษย์นิยมในวรรณกรรม SF: Odd Technology and Weird Ecology

วรรณกรรมอีกชิ้นหนึ่งที่อยากจะยกมาเป็นตัวอย่างของงาน SF ที่เชื่อมโยงกับมานุษยวิทยาหลังมนุษย์นิยม คือ นวนิยายชื่อ *Cat's Cradle* ซึ่งเป็นหนึ่งในผลงาน SF คลาสสิกที่เน้นการเสนอภาพเชิงเสียดสีผ่านวิธีการเล่าเรื่องแบบตลกร้าย (black humor) คำว่า cat's cradle ก็คือเกมส์เชือกที่ผู้เล่นส่งต่อรูปโครงข่ายเชือกจากมือของตนไปยังผู้อื่นกลับไปกลับมา Haraway เรียกสิ่งนี้ว่า string figure ในลักษณะที่เป็นความสัมพันธ์ที่เราไม่ได้ครอบครอง แต่เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ก่อเกิดร่วมกับ (becoming-with) คนอื่นหรือสิ่งอื่น เมื่อนึกถึง string figure ซึ่งเป็นหนึ่งใน SF ที่ Haraway ได้กล่าวไว้ ก็ทำให้ผู้เขียนนึกถึงเกม cat's cradle และวรรณกรรมเล่มที่อ่านไปโดยปริยาย



ผลงาน *Cat's Cradle* ถูกเขียนขึ้นโดย Kurt Vonnegut (1963) นักเขียนชาวอเมริกัน Vonnegut เคยศึกษาด้านมานุษยวิทยาที่มหาวิทยาลัยชิคาโก และเป็นลูกศิษย์ของ Robert Redfield นักมานุษยวิทยาผู้สนใจศึกษาสังคมของผู้คนในแถบลาตินอเมริกา Vonnegut ท้าวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองของชาวอเมริกันพื้นเมืองผ่านความเชื่อและพิธีกรรมที่เชื่อมโยงกับโลกของผีและผู้นำศักดิ์สิทธิ์ ด้วยเหตุใดไม่เป็นที่ประจักษ์ชัด ผลงานวิทยานิพนธ์ของ Vonnegut ดังกล่าวไม่ผ่านการรับรองจากมหาวิทยาลัย ซึ่งทำให้เขาเลิกล้มความพยายามในการศึกษาและได้ผันตัวเองไปเป็นนักเขียนในที่สุด อย่างไรก็ตาม ในปี 1971 หลังจากที่ Vonnegut เริ่มประสบความสำเร็จจากงานเขียนหลายชิ้น เขาได้ยื่นหนังสือนวนิยาย *Cat's Cradle* ต่อมหาวิทยาลัยชิคาโกเพื่อเป็นผลงานสำหรับการสำเร็จศึกษา ซึ่งทำให้เขาได้รับปริญญาโทด้านมานุษยวิทยาจากมหาวิทยาลัยชิคาโกในท้ายที่สุด

นวนิยายของ Vonnegut มักสะท้อนสังคมของมนุษย์ที่ไร้แก่นสาร วัฒนธรรมไม่ได้เป็นผลผลิตทางสังคมที่เกิดขึ้นจากมนุษย์ที่มีเหตุผลเสมอไป และบ่อยครั้งสังคมก็หมกมุ่นกับสิ่งที่เห็นซึ่งหน้า มีสายตาที่แข่งกระด้างและขาดวิสัยทัศน์ มากกว่าที่จะมีจินตนาการหรือความอ่อนไหวต่อความเป็นไปของสรรพสิ่งรอบตัว ท่ามกลางเรื่องราวที่เกิดขึ้นมากมายใน *Cat's Cradle* มีประโยคหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นถึงมิติดังกล่าวของมนุษย์ผู้וףหังการและไร้จินตนาการได้เป็นอย่างดี ประโยคที่ว่านี้พูดถึง string figure แต่ในแบบที่ตรงกันข้ามกับที่ Haraway เสนอให้เรามอง

ไม่น่าแปลกใจเลยที่ได้จะมาแบบเพี้ยน ๆ ก็เกมเพลแมวที่ว่านี้
ไม่มีอะไรเลยนอกจากกากบาทที่ไขว่กันไปมาระหว่างมือคนนั้นที่คนนี้
แล้วไอ้พวกเด็กก็มองแล้วมองอีก มองแล้วมองอีก มองจ้องอยู่ที่
ไอ้กากบาทที่ไขว่กันไปมานั้นแหละ ...

แล้ว?

มันก็ไม่มีใจ ทั้งแมวและทั้งไอ้เปเล่ที่ว่าเนี่ยะ⁵

นวนิยาย *Cat's Cradle* บอกเล่าเรื่องราวตลกร้าย ผ่านสายตาของนักข่าวผู้พยายามรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ Felix Hoenikker เพื่อนำมาเขียนบทความตีพิมพ์ Hoenikker เป็นนักฟิสิกส์คนสำคัญผู้ร่วมคิดค้นระเบิดปรมาณู ซึ่งถูกนำไปใช้ถล่มฮิโรชิมาและนางาซากิ นอกจากระเบิดปรมาณูแล้ว Hoenikker ยังได้พัฒนาสารเคมีชนิดหนึ่งซึ่งส่งผลสำคัญต่อการดำรงอยู่ของมนุษยชาตินั้นคือ ice-nine ของเหลวซึ่งสามารถดำรงสถานะเป็นของแข็งและมีความเสถียรที่อุณหภูมิห้อง หากแต่เมื่อใดที่อุณหภูมิของ ice-nine ถูกทิ้งหรือตกลงไปในน้ำ มันจะทำให้น้ำที่อยู่บริเวณนั้นแข็งตัวกลายเป็น ice-nine ไปในที่สุด

ice-nine ถูกคิดค้นขึ้นเพื่อแก้ปัญหาของกองทัพ โดยเฉพาะในสถานการณ์ของการยกพลขึ้นบก ซึ่งมักต้องเผชิญกับความยากลำบากในการเคลื่อนกำลังพลผ่านพื้นที่โคลนตม และปัญหาดินเลนติดตามแข้งขาจนยากที่หน่วยพลของกองทัพจะเคลื่อนไหวได้ Felix Hoenikker ได้พัฒนา ice-nine ขึ้นเพื่อทำให้น้ำแข็งตัว และส่งผลให้เหล่าบรรดาพลทหารสามารถเดินบนพื้นที่ดินเลน หรือทำให้โคลนดินที่ติดอยู่กับส่วนต่าง ๆ ของร่างกายสามารถหลุดออกได้ง่าย ประเด็นสำคัญคือ เราไม่สามารถรู้ได้เลยว่าผลจากการพัฒนา ice-nine ขึ้นมานี้จะนำมาสู่ปัญหาอะไรบ้าง ความคับแคบของการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการแก้ปัญหาอย่างเดียว (technological fix) โดยไม่สนใจบริบทและความสัมพันธ์อื่น ๆ ที่อยู่รายรอบ สามารถนำไปสู่สถานการณ์ที่พัฒนาไปไกลเกินกว่าที่เราจะคาดคิดเอาไว้ได้ ท้ายที่สุดของเรื่องราวใน *Cat's Cradle* ได้สาวให้เห็นถึงกาลหายนะของโลก ซึ่งหายนะดังกล่าวเป็นผลของการทำงานร่วมกันระหว่างความเย่อหยิ่งของนักวิทยาศาสตร์กับความโง่เขลาของผู้คน รวมไปถึงความเชื่อทางศาสนา การเมือง และอื่น ๆ มากมายที่เข้ามาประกอบกันขึ้น

Vonnegut ได้พยายามชี้ให้เห็นว่า วิทยาศาสตร์หรือความสัมพันธ์เชิงเทคโนโลยีของมนุษย์มิใช่สิ่งที่วางอยู่บนหลักเหตุผลและการคิดอย่างรอบด้านเสมอไป นวนิยายเรื่องนี้ได้ทำหน้าที่ในการฉายภาพของมนุษย์ที่เต็มไปด้วยความสัมพันธ์ซึ่งไร้ตรรกะ ขาดวิสัยทัศน์ เต็มไปด้วยความเขลา เห็นแก่ตัว และเชื่อมร้อยกันอยู่บนความสัมพันธ์ที่พัวพันกันอย่างไร้ทิศทางและยากที่จะควบคุมจัดการได้ ซึ่งสุดท้ายแล้ว ก็อาจจะนำไปสู่การทำลายล้างโลกใบนี้อย่างไม่อาจที่จะคาดเดาได้ ผลที่เป็นรูปธรรมของความสัมพันธ์ดังกล่าวคือ ice-nine วัตถุสภาพที่ถูกคิดค้นขึ้นจากการประกอบรวมของวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การทหาร ความเชื่อทางศาสนา ชาตินิยม และความเขลาของมนุษย์ เมื่อเราอ่านเรื่องราวที่ถูกแต่งขึ้นนี้ของ Vonnegut คงไม่ยากนักที่เราจะหันกลับมามองโลกภายใต้มนุษย์สมัยในปัจจุบัน และตั้งคำถามหรือจินตนาการถึงความเป็นไปได้ว่าหากมนุษย์ยังคงมีความมั่งคั่งและการดำเนินความสัมพันธ์ไปในลักษณะที่เป็นมา ไม่น่ว่าเราอาจจะถึงกาลอวสานไปพร้อม ๆ กับสรรพสิ่งซึ่งเกิดจากความคิดแบบสุดโต่งที่ว่ามนุษย์และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้เรามีชีวิตที่ดีได้

สุดท้ายผู้เขียนอยากกล่าวถึงอีกตัวอย่างหนึ่งของนวนิยาย SF ซึ่งสะท้อนถึงสภาวะและความท้าทายในโลกหลังมนุษย์สมัยได้อย่างน่าสนใจ นวนิยายที่ว่าเป็นผลงานของ Jeff VanderMeer นักเขียนชาวอเมริกันผู้มีผลงานแนว New Weird และเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางจากผลงานไตรภาค Southern Reach Trilogy ซึ่งประกอบด้วยนวนิยายสามเล่มคือ *Annihilation* (2014a) ซึ่งได้รับรางวัล Nebula และนำมาสร้างเป็นภาพยนตร์ โดย Alex Garland ในชื่อเดียวกับหนังสือ และอีกสองเล่มคือ *Authority* (2014b) และ *Acceptance* (2014c) ผลงานงานไตรภาคของ VanderMeer นี้ ผสมผสานแนวคิด postmodernism, ecofiction และ post-apocalyptic fiction เข้าด้วยกัน ในการนำเสนอภาพการประกอบสร้างโลกที่ซึ่งมนุษย์ต้องเผชิญกับระบบนิเวศแบบใหม่ที่ยากต่อความรู้ความเข้าใจที่มีมาจะอธิบายและควบคุมจัดการได้

Southern Reach Trilogy กล่าวถึง Area X อาณาบริเวณที่ไม่มีผู้คนอาศัยอยู่และถูกปล่อยทิ้งไว้ อันเกิดจากเหตุการณ์ประหลาดบางอย่าง ซึ่งยากต่อการทำความเข้าใจ เมื่อเวลาผ่านไป “ระบบนิเวศ” ได้เข้าไปปกคลุมพื้นที่ดังกล่าวและขยายปริมาณของพื้นที่กว้างออกไปเรื่อย ๆ ท่ามกลางการขยายตัวของพื้นที่ดังกล่าวนี้ หน่วยงานของรัฐได้จัดตั้งหน่วยงานลับที่ชื่อว่า Southern Reach เพื่อศึกษาข้อมูลของระบบนิเวศในพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งเต็มไปด้วยความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่เหนือความรู้ความเข้าใจของมนุษย์ หน่วยงานที่วานี้ได้ส่งทีมสำรวจเข้าไปใน Area X ซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญหลายด้าน ทั้งนักชีววิทยา นักจิตวิทยา นักสำรวจ และมีนักมานุษยวิทยาเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการกิจดังกล่าวด้วย

ระบบนิเวศใน Area X มีความแปลกประหลาด เพราะมีการกลายพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตข้ามสายพันธุ์และภววิทยาอยู่ตลอดเวลา มีการเรียนรู้ของสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศที่อธิบายไม่ได้ ตลอดจนมีการทำงานของสิ่งที่ไม่มีชีวิตอย่างคลื่นแม่เหล็ก รังสี โครงสร้างพื้นฐาน และวัตถุสภาพอื่น ๆ ในแบบที่เราไม่คุ้นเคย ยกตัวอย่าง Crawler ซึ่งสิ่งมีชีวิตชั้นต่ำคล้ายเฟิร์นขนาดเล็กที่เลื้อยอยู่ตามผนังของปล่องหอคอยที่ไม่ได้อยู่สูงขึ้นไปหากแต่กลับหัวลงอยู่ใต้ผืนดิน Crawler ที่วานี้ สามารถเรียนรู้ภาษาของมนุษย์ได้และสื่อสารผ่านการแปลงรูปตัวเองให้เป็นคำในภาษาใหม่ของตนเองซึ่งมนุษย์ไม่มีความเข้าใจ นอกจากนี้ สิ่งมีชีวิตต่าง ๆ มักมีภววิทยาแบบข้ามสายพันธุ์ และสามารถสื่อสารหรือปรับเปลี่ยนกันและกันผ่านรังสีและกลไกต่าง ๆ ไม่สิ้นสุด ทีมสำรวจที่เคยเข้าไปในพื้นที่ดังกล่าวก่อนหน้าและรอดชีวิตกลับมา ก็มีภววิทยาแบบพันธุ์ทางที่แปลกออกไป อันเกิดจากการสัมผัสกับสิ่งต่าง ๆ หรือมีประสบการณ์กับสถานการณ์ในพื้นที่

เมื่อพิจารณาให้ดีแล้วจะพบว่า ความแปลกประหลาดของ Area X ที่ VanderMeer นำเสนอนั้นไม่ได้หมายถึงการล่มสลายของระบบนิเวศ หากแต่เป็นการล่มสลาย การกลายพันธุ์ และสูญเสียอัตลักษณ์ของมนุษย์ ตลอดจนความสามารถของมนุษย์ในการสร้างความรู้และคำอธิบายเพื่อนำไปสู่การ

จัดการครอบครองธรรมชาติอย่างถึงที่สุดได้ หนึ่งในทีมสำรวจได้ชี้ให้เห็นถึงสถานะหลังมนุษย์นิยมเชิงญาณวิทยา โดยเฉพาะข้อจำกัดของความรู้และวิธีวิทยาในการที่มนุษย์ต้องเผชิญกับระบบนิเวศที่กลับมาครอบครองการประกอบสร้างโลกดังกล่าวได้เป็นอย่างดี

ฉันรู้แล้วว่าการคาดเดาทั้งหมดนี้ไม่สมบูรณ์ ไม่แน่นอน ไม่ถูกต้อง
ไร้ประโยชน์ ถ้าฉันไม่มีคำตอบที่แท้จริง นั่นก็เพราะว่าจริง ๆ แล้ว
เรายังไม่รู้ว่าจะถามคำถามอะไรกันแน่ เครื่องมือที่เราได้กลับไร้ประโยชน์
วิธีวิทยาที่เราได้กลับล้มเหลว แรงจูงใจของเราเห็นแก่ตัว

โลกของ Area X ที่ว่านี้ดำรงท่ามกลางสถานะที่อยู่เหนือเครื่องมือและศักยภาพของมนุษย์ในการทำความเข้าใจการดำรงอยู่และความเป็นไปของสิ่งต่าง ๆ มันเป็นสถานะที่ไม่ต่างจากที่นักปรัชญา Timothy Morton เรียกว่า hyperobjects แนวคิดเรื่อง hyperobjects เป็นความพยายามของ Morton ในการอธิบายโลกที่เราอยู่ท่ามกลางความหายนะของระบบนิเวศและการตอบสนองของระบบนิเวศต่อมนุษย์สมัยในรูปแบบที่ไกลกว่ามนุษย์จะเข้าใจได้อย่างบริบูรณ์ ในหนังสือของเขาที่ชื่อ *The Ecological Thought* (2010) และ *Hyperobjects: Philosophy and Ecology after the End of the World* (2013) เขาเสนอว่า hyperobjects คือสิ่งซึ่งดำรงอยู่ในลักษณะที่กระจายตัวอย่างกว้างขวาง และครอบคลุมข้ามพื้นที่และช่วงเวลา ที่มนุษย์จะสามารถรับรู้เข้าใจการดำรงอยู่ของมันได้อย่างครอบคลุมสมบูรณ์ แนวคิดดังกล่าวนี้ชี้ให้เห็นถึงวัตถุสถานะหรือปรากฏการณ์บางอย่างที่เราไม่รู้ว่าจะนำไปสู่อะไร กล่าวได้ว่า สิ่งเหล่านี้อยู่เหนือเวลาที่มนุษย์ที่รับรู้ได้หรือข้ามพื้นที่และเวลาที่มนุษย์ยากที่จะเข้าใจได้ เมื่อเป็นเช่นนั้น ไตรภาคของ VanderMeer ชุดนี้ได้ฉายภาพให้เราเห็นถึงความเป็นไปได้ของความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งในโลกอีกแบบหนึ่ง ที่ซึ่งไม่ใช่ยุคสมัยที่มนุษย์เป็นศูนย์กลางและมีอำนาจเหนือธรรมชาติ หากแต่เป็นยุคหลังมนุษย์นิยมซึ่งอาจจะมีความหมาย Chthulucene ดังที่ Haraway กล่าวไว้ก็เป็นได้

บทสรุป

ท้ายที่สุดแล้ว มานุษยวิทยาจะสามารถเรียนรู้อะไรได้บ้างจากวรรณกรรมแนว SF เหล่านี้ สิ่งแรกที่ต้องทำความเข้าใจคือ fictions หรือเรื่องแต่งนั้นไม่ใช่สิ่งที่อยู่ตรงข้ามกับ “ความจริง” เสมอไป เรื่องแต่งนำเสนอภาพของการประกอบรวมในการสร้างโลกแบบใหม่ ๆ ซึ่งเป็นโลกที่มีความหลากหลายและแตกต่างไปจากโลกปัจจุบันที่เราเข้าใจหรือดำรงอาศัยอยู่ แต่กระนั้นแล้ว โลกของเรื่องแต่งก็ไม่ได้อยู่ตรงกันข้ามกับโลกของความเป็นจริง หากแต่ความสัมพันธ์ระหว่างสองสิ่งมีความซับซ้อนมากกว่าที่จะสร้างขั้วตรงข้ามที่แข็งกระด้างและเป็นปฏิปักษ์แบบง่าย ๆ ได้

การพิจารณาเรื่องแต่งทำให้มานุษยวิทยาจะต้องพยายามเข้าใจสิ่งที่ต่างไปจากโลกที่เราเผชิญอยู่และเรียนรู้ถึงวิธีในการศึกษาความเป็นไปได้ในมิติต่าง ๆ ให้มากขึ้น (Pandian, 2019) มานุษยวิทยาไม่ควรพึงพอใจเพียงแค่การทำความเข้าใจในสิ่งที่ประจักษ์อยู่ “ซึ่งหน้า” หากแต่ต้องสนใจสิ่งที่ “อยู่ข้างหน้า” และมีความเป็นนามธรรมข้ามพ้นตรรกะสามัญที่เราถือครองอยู่ด้วย ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา มีการเชื่อมร้อยมานุษยวิทยากับเรื่องแต่งออกมามากมาย หนึ่งในงานที่สำคัญ คือ *Fictionalizing Anthropology: Encounters and Fabulations at the Edges of the Human* ของ Stuart McLean (2017) ซึ่งเสนอว่ามานุษยวิทยาจะได้รับประโยชน์อย่างมากจากการเรียนรู้ผ่านงานศิลปะและวรรณกรรมประเภทต่าง ๆ การทดลองในเชิงวิธีวิทยาของการเขียนและการเล่าเรื่องด้วยภาษาและรูปแบบใหม่ ๆ จะช่วยให้นักมานุษยวิทยาสามารถสำรวจความเป็นไปได้ ตลอดจนแสวงหาทางเลือกของการดำรงอยู่ร่วมกันกับสรรพสิ่งและการนิยามความเป็นมนุษย์ในรูปแบบใหม่ การทำงานเชิงทดลองดังกล่าวนี้จำเป็นอย่างมากต่อการดำรงอยู่และการมีส่วนร่วมของมานุษยวิทยากับโลกร่วมสมัยที่เราอาศัยอยู่นี้

ไม่ว่าจะเป็นในโลกที่เราดำรงอยู่นี้หรือในโลกหลังมนุษย์นิยม เราพึงตระหนักให้มากถึงข้อจำกัดของความรู้ ความไร้เหตุผล และความสามารถ

ในการควบคุมจัดการมนุษย์ที่ไม่เคยเบ็ดเสร็จ การอ่านและเขียนวรรณกรรมประเภทต่าง ๆ รวมไปถึง SF ในหลากหลายมิติจะเป็นเหมือนหน้าต่างหรือแบบฝึกหัดให้เราได้ทดลองความคิด ในการมองความสัมพันธ์ของเรากับสิ่งต่าง ๆ ทั้งจากอดีต ปัจจุบัน อนาคต และข้ามภววิทยาของเวลา มานุษยวิทยาต้องทำหน้าที่ในการเปิดพื้นที่ให้กับการประกอบสร้างโลกและความเป็นไปได้หลากหลายรูปแบบ จุดเริ่มต้นที่ว่าการเรียนรู้ที่จะถักทอเรื่องราวของความหวัง การขยายพรมแดนของจินตนาการ การสร้างทางเลือก และการพูดถึงศักยภาพและความเป็นไปได้ของสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่จะสร้างสัมพันธ์ร่วมกันกับเรา ดังที่ Ursula K. Le Guin ได้กล่าวเอาไว้ในสุนทรพจน์ของเธอ ซึ่งผู้เขียนยกมาเสนอไว้ในตอนต้นของบทความนี้นั่นเอง

เชิงอรรถ

- ¹ บทความนี้ปรับปรุงจากการบรรยายออนไลน์ หัวข้อ “มานุษยวิทยาหลังมนุษยนิยมกับ Science/ Climate Fictions” ใน Posthuman Anthropology Series วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2565 จัดโดย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ผู้เขียนขอขอบคุณ ปกรณ์ สุแพง และปิยเทพ ตันมหาสมุทร สำหรับความช่วยเหลือในการจัดเตรียมต้นฉบับบทความขึ้นนี้
- ² “We need to construct an understanding of the future by examining the interactions between three notable human preoccupations that shape the future as a cultural fact: ...imagination, anticipation, and aspiration.”
- ³ It matters ... what stories tell stories
It matters ... what thought thinks thought
It matters ... what knowledge knows knowledge
It matters ... what relations relate relations
It matters ... what worlds world worlds

⁴ Science fiction, properly conceived, is a way of trying to describe what is in fact going on, what people actually do and feel, how people relate to everything else in this vast sack, this belly of the universe, this womb of things to be and tomb of thing that were, this unending story.

⁵ “No wonder kids grow up crazy. A cat’s cradle is nothing but a bunch of X’s between somebody’s hands, and little kids look and look and look at all those X’s ...”

“And?”

“No damn cat, and no damn cradle”

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

The MATTER. 2564. เมื่อหนีไปพ้นก็ต้องอยู่ให้ได้ การศึกษาพหุสัณฐานที่ทั่วโลกเริ่มวิวัฒนาการตัวเองให้ย่อยสลายพลาสติกได้. สืบค้นจาก <https://thematter.co/brief/162893/162893> (15 ธันวาคม 2565).

The MATTER. 2565. นักวิจัยพบไมโครพลาสติกในรกของเด็กเกิดใหม่ ตอกย้ำว่ามนุษย์ไม่สามารถหนีสิ่งปนเปื้อนพ้น. สืบค้นจาก <https://thematter.co/brief/166983/166983> (24 สิงหาคม 2565).

ภาษาอังกฤษ

Appadurai, A. 2013. *The Future as Cultural Fact: Essays on the Global Condition*. London and New York: Verso.

Behar, R. 2007. “Ethnography in a Time of Blurred Genres.” *Anthropology and Humanism*, 32(2): 145-155.

Bryant, R. and Knight, D. 2019. *The Anthropology of the Future*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Clifford, J., and E. Marcus, G. 1986. *Writing Culture: The Poetics and Politics of Ethnography*. Berkeley: University of California Press.
- Collins, S. G. 2003. "Sail on! Sail on!: Anthropology, Science Fiction, and the Enticing Future." *Science Fiction Studies*, 30(2): 180-198.
- de la Cadena, M., and Blaser, M. (Eds.). 2018. *A World of Many Worlds*. Durham: Duke University Press.
- Fassin, D. 2014. "True Life, Real Lives: Revisiting the Boundaries Between Ethnography and Fiction." *American Ethnologist*, 41(1): 40-55.
- Geertz, C. 1973. *The Interpretation of Cultures*. New York: Basic Books.
- Haraway, D. 2016. *Staying with the Trouble: Making Kin in the Chthulucene*. Durham: Duke University Press.
- Helmreich, S. 2009. *Alien Ocean: Anthropological Voyages in Microbial Seas*. Berkeley: University of California Press.
- Kirksey, E. (Ed.). 2014. *Multispecies Salon*. Durham: Duke University Press.
- Kohn, E. 2013. *How Forests Think: Toward an Anthropology Beyond the Human*. London: University of California Press.
- Latour, B. 2004a. "Why Has Critique Run out of Steam? From Matters of Fact to Matters of Concern" *Critical Inquiry*, 30(2): 225-248.
- Latour, B. 2004b. *Politics of Nature: How to Bring Science into Democracy*. Cambridge: Harvard University.

- Latour, B. 2020. *Critical Zones: The Science and Politics of Landing on Earth*. Massachusetts: MIT Press.
- Le Guin, U. K. 1969. *The Left hand of Darkness*. New York: Ace Science Fiction Books.
- Le Guin, U. K. . 1974. *The Dispossessed*. New York: Harper & Row.
- Le Guin, U. K. . 1986. *The Carrier Bag Theory of Fiction*. London: Ignota Books.
- McLean, S. 2017. *Fictionalizing Anthropology: Encounters and Fabulations at the Edges of the Human*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Morton, T. 2010. *The Ecological Thought*. Cambridge: Harvard University Press.
- Morton, T. 2013. *Hyperobjects: Philosophy and Ecology after the End of the World*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Narayan, K. 1999. "Ethnography and Fiction: Where Is the Border?" *Anthropology and Humanism*, 24(2): 134-147.
- Pandian, A. 2019. *A Possible Anthropology: Methods for Uneasy Times*. Durham: Duke University Press.
- Tsing, A. L. 2015. *The Mushroom at the End of the World: On the Possibility of Life in Capitalist Ruins*. Princeton and Oxford: Princeton University Press.
- Schmidt, N. J. 1984. "Ethnographic Fiction: Anthropology's Hidden Literary Style." *Anthropology and Humanism Quarterly*, 9(4): 11-14.

- Stankiewicz, D. 2012. "Anthropology and Fiction: An Interview with Amitav Ghosh." *Cultural Anthropology*, 27(3): 535-541.
- Stoller, P. 2007. "Ethnography/Memoir/Imagination/Story." *Anthropology and Humanism*, 32(2): 178-191.
- VanderMeer, J. 2014a. *Acceptance*. New York: Farrar, Straus and Giroux.
- VanderMeer, J. 2014b. *Annihilation*. New York: Farrar, Straus and Giroux.
- VanderMeer, J. 2014c. *Authority*. New York: Farrar, Straus and Giroux.
- Vonnegut, K. 1963. *Cat's Cradle*. New York: Delacorte Press.
- Wolf-Meyer, M. J. 2019. *Theory for the World to Come: Speculative Fiction and Apocalyptic Anthropology*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

